

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος

Συνδρομή ἑτησίαι· Ἐν Ἑλλάδι: φρ. 10, ἐν τῇ ἄλλοδ. φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 ἰαν. ἐκάστ. ἔτους καὶ εἴνε ἑτησίαι—Τιμὴ προηγ. φύλλον λ. 30 — Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6.

15 Αὐγούστου 1876

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΑΣΚ

Συνέχεια· ἰδί σελ. 497.

Καταμερισμός τῆς ἐργασίας.—2^{ον} Ὁ λόγος.

Ἡμέραν τινὰ, εἰσερχόμενος εἰς τοῦ γείτονός του, ὁ διδάσκαλος ἀκούει τὸν Παῦλον λέγοντα εἰς τὸν πατέρα του: «Ἐὰν δὲν πρέπη νὰ ἐξοδεύωμεν τὰ χρήματά μας ἄνευ ἀνάγκης, διατί δὲν κατασκευάζομεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι τὰ φορέματά μας, τὰ υποδήματά μας, τὰ ἄροτρα καὶ τὰς δικέλλας μας;»

Ὁ πατὴρ ἀπεκρίθη: «Διότι δὲν εἰξεύρομεν νὰ κατασκευάσωμεν ὅλα ταῦτα τὰ πράγματα.»

— Δὲν εἶναι μόνον ὁ λόγος οὗτος, προσέθηκεν ὁ διδάσκαλος, ἀλλὰ προσέτι διότι τὰ πράγματα ταῦτα θὰ μᾶς στοιχίσωσι περισσότερον.

Καὶ ἐπειδὴ οἱ παρευρισκόμενοι ἐφάνησαν ἐκπεπληγμένοι, ὁ διδάσκαλος ἀπετάθη εἰς τὴν μητέρα τοῦ Παύλου: «Ἄς ἴδωμεν, γείτων, πόσος καιρὸς σᾶς χρειάζεται διὰ νὰ κλώσῃτε τὸ ἔριον, νὰ τὸ ὑφάνητε καὶ νὰ τὸ κατασκευάσῃτε ἐνδύματα δι' ὅλην σας τὴν οἰκογένειαν;»

— Διακόσιαι ἴσως ἡμέραι.

— Καὶ πόσον ἀξίζει ἡ ἡμέρα;

— 1 δραχμὴν καὶ 50 λεπτά.

— 200 ἡμέραι, κάμνουν λοιπὸν 300 δραχμᾶς.

Ἀγοράζουσα δὲ τὰ ἐνδύματα ταῦτα θὰ δαπανήσῃτε 100 δρ.

Καὶ ἐὰν ἐνήθετε, ὑφαίνετε καὶ ἐρράπτετε ὅλην τὴν ἡμέραν, τίς θὰ ἐκαθάριζε τὴν οἰκίαν σας, τίς θὰ ἐμαγειρεύε, τίς θὰ ἐπεριποιεῖτο τὰ ζῶά σας;

Καὶ σὺ, γεῖτον, θὰ κατεσκευάζες τόσον γρήγορα ἢ ἄροτρον ὅσον ὁ σιδηρουργός;

— Ὅχι βεβαίως.

— Καὶ ποῦ θὰ ἀγοράζετε τὸν σίδηρον; Θὰ τὸν κατεσκευάζετε ὡς καὶ τὸν χαλκὸν καὶ τὰ ἄλλα μέταλλα, ὧν ἠδύνασθε νὰ ἔχητε ἀνάγκην;

Εἶναι λοιπὸν εὐτύχημα, ἐξηκολούθησεν ὁ διδάσκαλος, ὅτι ἡ ἐργασία εἶναι οὕτως διηρημένη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ὥστε οἱ μὲν νὰ κατασκευάζωσι διέλλας, οἱ δὲ ἄροτρα, οἱ ἄλλοι ὠρολόγια, βιβλία, υποδήματα. Ὅστις κατασκευάζει πάντοτε τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, τὸ κατασκευάζει καλῶς καὶ ταχέως.

— Διὰ τοῦτο μὲ κάμνετε καὶ γράφω πολ-
λάκις τὴν αὐτὴν φράσιν, εἶπεν ὁ Παῦλος.

— Βέβαια, ἀπήντησεν ὁ διδάσκαλος μειδιῶν.

Ὅστις θὰ εἶχε νὰ γράψῃ πολλὰς φράσεις διὰ νὰ τὰς πωλήσῃ, θὰ ἐφεύρισκε τὴν τυπογραφίαν, ἢ καὶ τὰς χαλυβδῖνας μόνον γραφίδας. Ὁ κάμνων πάντοτε τὴν αὐτὴν ἐργασίαν σκέπτεται νὰ καταστήσῃ τὴν ἐργασίαν ταύτην εὐκολωτέραν ἢ παραγωγικωτέραν· ἐφευρίσκει ἐργαλεῖα, ὕστερον μηχανάς· διὰ τῶν μηχανῶν κατασκευάζει χιλιάκις ἢ καὶ δεκάκις χιλιάκις περισσότερα, ἢ διὰ τῶν χειρῶν.

Ἄλλοτε, ὁ ἄνθρωπος ἔφερεν ὁ ἴδιος τὰ βάρη του· ὕστερον ἐξημέρωσε τὸν ἵππον, ὁ ὁποῖος φέρει τὸ διπλοῦν ἢ τὸ τριπλοῦν βάρος· ἀκολουθῶς ἐφευρέθη ἡ ἄμαξα, ἥτις φέρει δεκαπλάσιον βάρος· καὶ τέλος ἡ ἀτμάμαξα, ἡ ὁποία σύρει χιλοπλάσιον βάρος τρέχουσα.

— Πῶς λέγονται, ἠρώτησεν ἓν παιδίον, οἱ κατασκευάζοντες τὰς ἀτμαμάξας;

— Μηχανικοὶ! εἶπεν ὁ Παῦλος. Ἀτμαμάξας λοιπὸν κατασκευάζει ὁ μεγαλύτερος ἀδελφὸς τοῦ Πέτρου;

— Ὅχι μόνος του, λέγει ὁ διδάσκαλος. Ἐκείνος, ὅστις ἐσπούδασε τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν μηχανικὴν—λέγεται μηχανικός—κάμνει τὸ σχέδιον. Ὁ πρωτοπλάστης κάμνει τὸ πρότυπον ἐν σμικρῷ, ὕστερον διαιροῦσι τὴν μηχανὴν εἰς διάφορα μέρη καὶ ἕκαστος ἐργάτης κατασκευάζει ἐν μέρος, πάντοτε τὸ αὐτὸ, διὰ νὰ τὸ κατασκευάζῃ καλῶς· ὑπάρχουσιν ἐπίσης προσχρυσοὶ καὶ ἄλλοι ἐργάται εἰς πᾶν μηχανουργεῖον.

— Καθὼς εἰς ἓνα μέγαλον κτῆμα, εἶπεν ὁ πατὴρ τοῦ Παύλου, ὑπάρχει βουκόλος, ποιμὴν, εἷς ἢ πολλοὶ ζευγηλάται, νέαι διὰ τὸν ὀρνιθῶνα καὶ ἄλλοι διάφοροι ἐργάται, ἔχων ἕκαστος τὴν εἰδικότητά του, καὶ ὅλοι οὗτοι οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες διευθύνονται ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτῆτου, ἢ τοῦ ἐνοικιαστοῦ, ἢ καὶ τοῦ ἐπιστάτου, ὁ ὁποῖος χωρὶς νὰ ἀσχολῇται εἰς τι διὰ τῶν χειρῶν, ἔχει οὐ μικρὰν ἐργασίαν.

— Διατί λοιπὸν, Παῦλε, ἐπανελάβεν ὁ διδάσκαλος, ὑπάρχει ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας;

— Ἵνα ἕκαστος δύναται νὰ παράγῃ καλλήτερον, ταχύτερον καὶ εὐθηνότερον.

Ἡμέρας τινὰς μετὰ ταῦτα, ὁ Παῦλος ἀπέδει-

ξεν ἔν τινι εὐκαιρίᾳ εἰς τοὺς συμμαθητάς του ὅτι ὠφελήθη ἐκ τῆς συνδιαλέξεως ταύτης.

Ἡ ἀνταλλαγή.

Ἦτον ἡ ἡμέρα τῆς πανηγύρεως καὶ ὁ καιρὸς τῶν παύσεων. Ὁ Ἰωάννης, μὲ τὰ θυλάκια πλήρη βώλων, ἐξήρχετο τῆς οἰκίας, ζητῶν τινὰ νὰ παίξῃ. Ἀπῆντησε τὸν Πέτρον, ὁ ὁποῖος ἐγύριζε τὴν σφοδράν του. Ὁ Ἰωάννης τῷ προσφέρει βώλους διὰ νὰ λάβῃ τὴν σφοδράν του. Ἄλλ' ὁ Πέτρος προτιμᾷ νὰ μὴν τὴν ἀλλάξῃ διότι ἔχει μόνον μίαν. Ὁ Ἰωάννης τῷ προσέφερε διαδοχικῶς δέκα, δέκα πέντε, εἴκοσι βώλους, ἀλλ' εἰς μάτην. Ὁ Παῦλος, ὅστις ἔφθασε τὴν στιγμήν ἐκείνην, τὸν ἤκουσε καὶ ἐπειδὴ ἔχει τρεῖς σφοδράς ὅχι ὅμως καὶ βώλους, δέχεται τὴν ἀλλαγὴν, καὶ οἱ τρεῖς φίλοι προσπαθοῦσι τὶς αὐτῶν νὰ γυρίσῃ κάλλιον τὴν σφοδράν του.

Ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παίξῃ τις ἡσύχως τὴν ἡμέραν ἐκείνην· διότι κάθε στιγμήν διήρχοντο τῆς ὁδοῦ ἄνθρωποι καὶ ἄμαξαι, καί μετ' ὀλίγον ὁ Ἰωάννης, ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος ἔβησαν τὰς σφοδράς εἰς τὰ θυλάκιά των καὶ ἠκολούθησαν τὸν κόσμον μέχρι τῆς ἀγορᾶς.

Ὑπῆρχον πολλὰ πράγματα ἐκτεθειμένα. Εἰς τοὺς μὲν ἐπώλουν ὑποδήματα, εἰς τοὺς ἄλλους τσαρούχια, ἐδῶ περικνημίδας, ἐκεῖ μαχαίρια, γλυκύσματα, βιβλία, ἐπενδύτας, πτυάρια καὶ μυρία ἄλλα πράγματα. Μακρότερον ἦτον ἡ ἀγορὰ τῶν ζώων, καὶ ἀριστερὰ σχοινοβάται καὶ οἰνοπῶλαι, οἵτινες εἶχον στήσει ἐν ὑπαίθρῳ τὰς σκηνάς των.

Τὰ ἐκθέματα ἐνθύμισαν εἰς τὸν Παῦλον ὅ,τι περὶ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας ἤκουσεν εἰς τὴν οἰκίαν των, καὶ τὸ ἐδιηγῆθη εἰς τοὺς συμμαθητάς του. Ἐνόησαν πάραυτα ὅτι, ἅμα κατασκευάζει τις περισσότερα πράγματα τῶν ὅσων ἔχει ἀνάγκην ὁ ἴδιος, τὰ ἀνταλλάσσει μὲ πράγματα τὰ ὅποια δὲν ἔχει ἢ δυσκόλως παράγει· μήπως ὑπὸ τοιούτους ὅρους πρὸ ὀλίγου δὲν ἀντηλλάγησαν οἱ βῶλοι;

Ἀλλὰ, φεῦ! οὐδεὶς θὰ τοῖς ἐδίδεν εἰκόνας, γλυκύσματα διὰ τοὺς βώλους ἢ τὰς σφοδράς των!

Διατί;

Δὲν εἶχον ἀνάγκην ἐξηγήσεως. Τί θὰ ἔκαμνεν ὁ ζαχαροπλάστης τὰ παιγνιδία των;

— Ὡ! ἐὰν εἶχομεν χρήματα!

— Ὅταν μεγαλώσωμεν θὰ κερδιζόμεν.

— Ἀλλὰ διατί μὲ τὰ χρήματα ἀγοράζει τις ὅ,τι θέλει; λέγει ὁ Ἰωάννης.

— Καὶ, διατί; ἐπανελάβον οἱ ἄλλοι.

— Ὁ διδάσκαλος εἶναι ἐκεῖ κάτω, λέγει εἰς εἰς αὐτῶν, ὑπάγωμεν νὰ τὸν ἐρωτήσωμεν.

Καὶ ἔτρεξαν πρὸς αὐτόν.

— Διδάσκαλε, διατί ἀγοράζει τις ὅ,τι θέλει μὲ τὰ χρήματα;

— Πρῶτον, ἀπῆντησαν ὁ διδάσκαλος, δὲν ἀ-

γοράζει τις ὅ,τι θέλει μὲ τὰ χρήματα· π. χ. πωλεῖς τὰ ὠτά σου;

— Ὡ ὅχι, ἀπῆντησαν ἅπαντα μιᾶ φωνῇ.

— Καλῶς. Ἀγοράζει τις λοιπὸν ὅ,τι πωλεῖται. Καὶ διατί ὁ μαχαίροποιὸς ἐκεῖνος θέλει νὰ πωλήσῃ τὰ μαχαίριά του;

— Διὰ νὰ ἔχῃ χρήματα.

— Καὶ τί νὰ κάμνῃ τὰ χρήματα; Θὰ τὰ φάγῃ; Δοκίμασε νὰ φάγῃς τὸ τᾶλλον τοῦτο.

— Δὲν θὰ φάγῃ τὰ χρήματα, ἀλλὰ θὰ ἀγοράσῃ ἄρτον καὶ κρέας, ἀπῆντησεν ὁ Ἰωάννης.

— Ἡ καὶ ἐνδύματα, προσέθηκεν ὁ διδάσκαλος, ἢ θὰ πληρώσῃ τὸ ἐνοίκιόν του, ἢ θὰ ἀγοράσῃ σίδηρον, ἢ ἄλλο τι.

Πράγματι, οὐδ' αὐτὸς τὸ γνωρίζει ἀκόμη. Ἐχει πιθανῶς ἀνάγκην πολλῶν πραγμάτων, καὶ, ὅταν θὰ ἔχῃ τὰ χρήματα, θὰ σκεφθῇ τί χρῆσιν αὐτῶν πρέπει νὰ κάμῃ.

Πολλοὶ ἄνθρωποι ἦλθον νὰ ἐμιλήσωσι μὲ τὸν διδάσκαλον, ὁ ὁποῖος ἠναγκάσθη νὰ ἀφήσῃ τὰ παιδιὰ. Ἀπερχόμενος δὲ τὰ προέτρεψε νὰ ὑπάγωσι τὸ ἑσπέρας εἰς τὴν οἰκίαν του μετὰ τῶν συμμαθητῶν των, διὰ νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν ἐμιλίαν ταύτην.

Α. ΒΕΡΝΑΡΑΚΗΣ.

*Ἐπὶ συνήθεια.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΗΡΙΟΥ

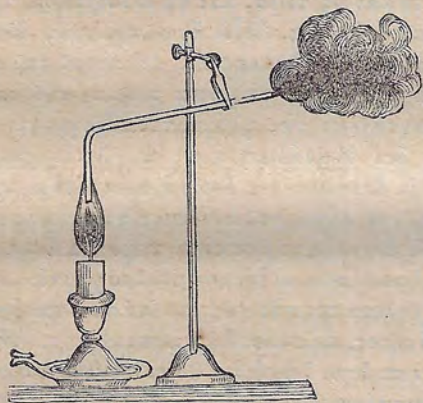
Συνήθεια· ἐστὶ σελ. 498.

Φλόγες τινὲς παρουσιάζονται ὅλως ἰδιοτρόπως, ὥστε χρειάζεται πολλὴ ἐπιτηδεύτης καὶ λεπτότης παρατηρήσεως ὅπως ἐννοήσωμεν εἰς ποῖον εἶδος καύσεως ἀνήκουσι.

Οὕτως ἔχω ἐδῶ μίαν κόνιν, τὴν κιτρίνην ταύτην, ἥτις εὐκολώτατα φλογίζεται, καὶ σύγκειται ἐκ μορίων κεχωρισμένων. Καλεῖται *λυκοπόδιον*, ὡς καὶ τὸ φυτὸν ἐξ οὗ ἐξάγεται, καὶ ἕκαστον τῶν μορίων τούτων ἀ βλέπετε ἀποτελεῖ ἰδιαιτέραν φλόγα καὶ ἰδιαιτέρον καπνόν· ἂν ὅμως τὰ ἰδῆτε νὰ καίωνται, θὰ νομίσετε ὅτι τὸ ὅλον παράγει μίαν μόνην φλόγα. Ἀς ἀνάψωμεν ὀλίγην ποσότητα, διὰ νὰ ἰδῆτε τὸ ἀποτέλεσμα. Εἶδετε· εἶχομεν μίαν καὶ μόνην φλόγα, ὡς ἐφαίνετο· ἠκούσατε ὅμως καὶ κρότους, οἵτινες σᾶς ἀπεδείκνυν ὅτι ἡ καύσις δὲν ἦτον οὔτε συνεχὴς οὔτε κανονικὴ. Τὴν σκόνιν αὐτὴν μεταχειρίζονται εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν πυροτεχνημάτων, καὶ εἰς τὸ θέατρον ὅταν θέλωσι νὰ μιμηθῶσι τὴν ἀστραπὴν, καὶ ἡ μίμησις εἶναι πολὺ ἐπιτυχής. (Ὁ καθηγητὴς παραλαμβάνει δις τὸ πείραμα, γυσθῶν τὸ *λυκοπόδιον* διὰ *υαλίνου σωλήνος* εἰς τὴν φλόγα *λύχνου οἰοπνεύματος*.) Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς καύσεως δὲν εἶναι τὸ ἴδιον ὡς τὸ τῶν ῥινισμάτων, εἰς ὃ θὰ ἐπανέλθωμεν.

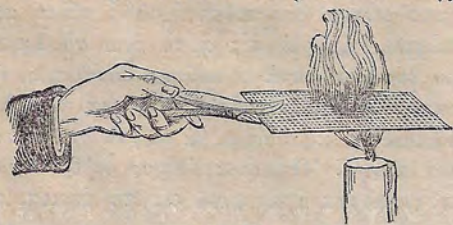
Ἄν λάβωμεν κηρίον καὶ ἐξετάσωμεν τὸ μέρος τῆς φλογὸς τὸ φαινόμενον ὡς λαμπρότερον, εὐρίσκουμεν τὰ μικρὰ ἐκεῖνα μελανὰ μόρια, τὰ ὁ-

ποικα πολλάκις εἶδετε ἐκπεμπόμενα ἐκ τῆς φλογός. Θὰ ἴδωμεν νὰ τ' ἀποχωρίσωμεν κατ' ἰδιαιτέραν τινὰ μέθοδον. Λαμβάνω λοιπὸν τὸ κηρίον τοῦτο. Ἀφαιρῶ ὅσον μέρος ἔτρεξεν ἐξ αἰτίας τοῦ βεύματος. Τώρα ἂν λάβω σωλὴνα ὑάλινον, καὶ τὸν βυθίσω, ὥς εἰς τὸ πρῶτον ἡμῶν πείραμα, εἰς τὸ λαμπρὸν μέρος τῆς φλογός, ἀλλ' ὀλίγον ὑψηλότερον, θὰ ἴδῃτε τί θὰ συμβῇ. Τὴν πρῶτην φορὰν εἶδατε νὰ ἐβγαίῃ λευκὸς ἀτμός. Τώρα θὰ τὸν ἴδῃτε μαῦρον. Βλέπετε; Ἰδοὺ, ἔρχεται, μαῦρος ὡς τὴν μελάνην. Οὐδόλως ὁμοιάζει τὸν πρῶτον ἐκείνον, καὶ ἂν πλησιάζωμεν εἰς αὐτὸν τὸ κηρίον, θὰ τὸ σβύσῃ, ἀντὶ ν' ἀνάψῃ ὁ ἴδιος. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ μόρια, ὥς σὰς εἶπον, εἶναι ὁ καπνὸς τοῦ κηρίου, καὶ ἤκουσα ὅτι ἄτακτα παιδία, — ἡξεύρω ὅμως ὅτι κἀνὲν ἀπὸ σὰς δὲνεῖναι ἐξ αὐτῶν, — διασκεδάζουσιν ἐνίοτε περιφέροντα τὸ κηρίον ὑπὸ τὴν ὀροφὴν τοῦ δωματίου ὅταν εἶναι ἀρκετὰ χαμηλὴ, καὶ γράφουσιν εἰς αὐτὴν διὰ τοῦ καπνοῦ. Ἀλλὰ τί εἶναι κυρίως αὕτη ἡ μαύρη οὐσία; Τίποτε ἄλλο, παρὰ ὁ ἄνθραξ

Σχ. 17.

ὅστις εἶναι εἰς τὸ κηρίον. Καὶ πῶς λοιπὸν ἐξέρχεται; Βέβαιον εἶναι ὅτι ὑπάρχει ἐντὸς τοῦ κηρίου, διότι ἀλλῶως θὰ ἦτον ἀδύνατον νὰ τὴν συνάξωμεν, καὶ νὰ τὴν κλείσωμεν καὶ εἰς φιάλην. Προσέξατε διὰ νὰ μ' ἐννοήσητε. Δὲν φαντάζεσθε πιστεύω ὅτι ὅλα ἐκεῖνα τὰ μελανὰ μόρια, τὰ ἄτομα τῆς καπνίας ὕα πετοῦν εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν τῶν πόλεων, μάλιστα ὅπου ὑπάρχουσι πολλὰ ἐργαστήσια, αὐτὰ ἀποτελοῦσι τὴν ζῶν καὶ τὴν ὠραιότητα τῆς φλογός, καίόμενα εἰς αὐτὴν ὡς εἶδομεν νὰ καίονται τὰ βινίσματα τοῦ σιδήρου. Ἰδοὺ τὸ μεταλλικὸν αὐτὸ ὕψωμα. Εἶναι τόσον πυκνόν, ὥστε ἡ φλόξ δὲν διέρχεται

Σχ. 18.

δι' αὐτοῦ. Ὅταν τὸ καταβιβάζω μέχρι τοῦ μέρους τοῦ λαμπροτέρου τοῦ κηρίου, θὰ ἴδῃτε ὅτι θὰ νικήσῃ τὴν φλόγα, καὶ μόνον σύννεφον καπνοῦ θὰ διέλθῃ δι' αὐτοῦ.

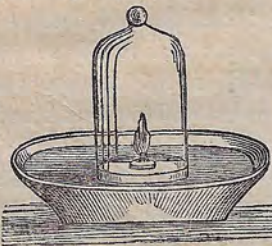
Πρέπει νὰ σὰς εἰπῶ ὅτι ὅταν ὕλη τις καίηται καθὼς τὰ σιδηροβινίσματα εἰς τὴν πυρίτιν χωρὶς νὰ ἐξατμισθῇ, καὶ εἴτε γίνεται ρευστὴ, ἢ μὲν στερεὰ, τότε ἀποκτᾷ μεγίστην λάμψιν. Λαμβάνω καὶ ἄλλα τινὰ παραδείγματα, ἐκτὸς τοῦ κηρίου, διὰ νὰ πεισθῇτε περὶ τούτου· διότι ὅ,τι ἔχω νὰ σὰς εἰπῶ, ἐφαρμόζεται εἰς ὅλας τὰς οὐσίας, εἴτε καίονται εἴτε καὶ ὄχι. Ὅλοι εἶναι λαμπρότατοι ἂν μένωσι στερεαί, καὶ τὴν λαμπρότητα δίδουσιν εἰς τὴν φλόγα τὰ στερεὰ μόρια τὰ εὐρισκόμενα εἰς αὐτήν.

Ἰδοὺ τοῦτο τῆς πλατίνης τὸ σύρμα. Ἡ πλατίνη εἶναι σῶμα μὴ διαλυόμενον εἰς τὸ πῦρ. Βλέπετε, ὅταν τὸ θερμαίνω εἰς τὴν φλόγα, πόσον λαμπρὸν γίνεται. Θὰ ἐλαττώσω τὴν φλόγα, ὥστε νὰ λάμπῃ ἀσθενῶς, καὶ θὰ ἴδῃτε ὅτι ἡ πλατίνη, ἂν καὶ ὀλίγον ἐθερμάνθῃ, δίδει ὅμως πολὺ λαμπρότερον φῶς. Εἰς τὴν φλόγα αὐτὴν περιείχετο ἄνθραξ. Τώρα θὰ μεταχειρισθῶ ἄλλην, ὅπου ἄνθραξ νὰ μὴ ὑπάρχῃ. Ἰδέτε, εἰς τὸ ἀγγεῖον τοῦτο περιέχεται ὕλη τις καύσιμος, ἀτμός ἢ ἀέριον, ἢ ὅπως θέλετε νὰ τ' ὀνομάσητε, ἥτις καίει χωρὶς κἀνὲν στερεὸν ἄτομον. Εἰς αὐτὴν τώρα ῥίπτω τὴν στερεὰν ταύτην οὐσίαν, καὶ βλέπετε πόσον ἰσχυρὰν θερμότητα λαμβάνει διὰ μιᾶς ἡ φλόξ, καὶ πῶς λάμπει ὅ,τι εἰς αὐτὴν ἔρριψα. — Οὗτος ἐδῶ εἶναι ὁ σωλὴν ὅστις χρησιμεύει ὡς ἀγωγὸς εἰς τὸ ἀέριον τὸ καλούμενον ὑδρογόνον. Περὶ αὐτοῦ περισσότερα θὰ εἰπῶμεν μίαν ἄλλην ἡμέραν. Τοῦτο δὲ εἶναι ἄλλη τις οὐσία, ὀνομαζομένη ὀξυγόνον, δι' ἧς ἡμποροῦμεν νὰ καύσωμεν τὸ ὑδρογόνον. Ἄν καὶ ἡ μίξις των δίδει θερμότητα πολὺ ἀνωτέραν ἀφ' ὅσῃν παράγει τὸ κηρίον, φῶς ὅμως δίδει ὀλίγον. Ἄν ὅμως προσθέσωμεν στερεόν τι σῶμα, θὰ ἔχωμεν ἀμέσως μεγάλην λάμψιν. Ἰδοὺ, ἂς λάβω ὀλίγην τίτανον, ἀσβέστην, ὕλην ἥτις δὲν καίεται, δὲν ἐξατμίζεται ὑπὸ τῆς θερμότητος, καὶ διὰ τοῦτο μένει στερεὰ καὶ διατηρεῖ τὴν θερμότητά της· θὰ ἴδῃτε τί θὰ γίνῃ. Τὸ ὑδρογόνον, ἐνούμενον μετὰ τοῦ ὀξυγόνου, ἀναπτύσσει μεγίστην θερμότητα, ἀλλὰ φῶς μέχρι τοῦδε πολὺ ὀλίγον, οὐχὶ διότι λείπει ἡ θερμότης, ἀλλὰ διότι λείπουν μόρια δυνάμενα νὰ μείνωσι στερεὰ. Θέλετε νὰ σὰς τὸ ἀποδείξω; Ἄς θέσωμεν τὸ τεμάχιον τοῦτο τῆς ἀσβέστου εἰς τὴν φλόγα τοῦ ὑδρογόνου τοῦ καίοντος ἐντὸς τοῦ ὀξυγόνου. Ἰδέτε λάμψιν! Θαυμάσιον φῶς, οὐχὶ κατώτερον τοῦ ἡλεκτρικοῦ φωτός, καὶ ἵσον σχεδὸν πρὸς τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου. Ἐχω ἐδῶ καὶ ἐν τεμάχιον ξυλάνθρακος. Καίόμενον καὶ αὐτὸ ἐκεῖ, θὰ μᾶς φωτίσῃ ἀπυρελλάντως ὡς ἂν ἦτον εἰς ἐστὶαν κηρίου. Ἡ θερμότης τῆς φλογός τοῦ κηρίου ἀποσυνθέτει

τὸν ἀτμὸν τοῦ κηροῦ ἢ ἀλείμματος καὶ ἐλευθερώνει τὰ μόρια τοῦ ἀνθρακος. Αὐτὰ δὲ ἀνάπτονται τότε καθὼς τὰ συνιστῶντα τὸ τεμάχιον τοῦτο τοῦ ξυλάνθρακος, καὶ ὑφούνται εἰς τὸν ἀέρα. Καίόμενα ὅμως, ποτὲ ὑπὸ σχῆμα ἀνθρακος δὲν μακρύνονται ἀπὸ τοῦ κηρίου, ἀλλὰ ἀφανίζονται εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, μεταβαλλόμενα εἰς ἀόρατόν τινα οὐσίαν, περὶ ἧς θὰ σᾶς εἰπῶ ἄλλοτε.

Δὲν σᾶς φαίνεται θαῦμα αὕτη ἡ μεταμόρφωσις; Δὲν ἀπορεῖτε νὰ βλέπετε τὸν μαῦρον καὶ ῥυπαρὸν αὐτὸν ἀνθρακα νὰ γίνεταί τόσον λαμπρός; Ἴδου ἐν συνόψει τὸ πρᾶγμα. Πᾶσα λαμπρὰ φλόξ περιέχει στερεὰ μόρια. Τὸ ζωηρὸν φῶς μᾶς δίδεται ὑπὸ παντὸς σώματος τὸ ὁποῖον παράγει τὰ στερεὰ μόρια εἴτε ἐν ᾧ καίεται, ὥς τὸ κηρίον, εἴτε εὐθὺς μετὰ ταῦτα, ὥς εἶδομεν εἰς τὸ πείραμα τῆς πυρίτιδος καὶ τῶν σιδηροῤῥίνισμάτων.

Ἄς σᾶς δώσω καὶ ἄλλα τινὰ παραδείγματα. Ἴδου τεμάχιον φωσφόρου. Ἡ φλόξ τὴν ὁποίαν παράγει εἶναι λαμπρὰ. Ἐκ τούτου λοιπὸν πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῶν προτέρων ὅτι ὁ φωσφόρος, εἴτε ὅταν καίηται, εἴτε ἀμέσως μετὰ ταῦτα, παράγει στερεὰ μόρια. Ἀνάπτω τὸν φωσφόρον μου, καὶ τὸν καλύπτω διὰ υαλίνου κώδωνος, διὰ νὰ μὴ μὲ διαφύγῃ κἄνεν του μέρος. Τί εἶναι λοιπὸν ὅλος οὗτος ὁ καπνός; Ὁ καπνός εἶναι αὐτὰ τὰ στερεὰ μόρια, τὰ παραγόμενα ὑπὸ τῆς καύσεως τοῦ φωσφόρου. Ἴδου δύο ἄλλαι οὐσίαι, χλωρικὸν ἄλας ποτάσης, καὶ ἔνθειον στίμμι. Θὰ τὰς ἀναμίσξω ὀλίγον, καὶ θὰ καύσωσι

Sch. 19.

κατὰ διαφόρους τρόπους. Ἄς τὰς ἐγγίσωμεν πρῶτον διὰ μιᾶς ἀγόνος θεϊκοῦ δέξους, διὰ νὰ σᾶς

δῶσω καὶ ἐν παράδειγμα χημικῆς ἐνεργείας, καὶ εὐθὺς θ' ἀνάψωσι. (Ὁ καθηγητὴς ἀνάπτει τὸ μίγμα καθ' ὃν τρόπον εἶπε.) Ἴδετε μόνον, καὶ θὰ ἐννοήσετε ἂν ἡ καύσις παράγῃ ἢ ὅχι στερεὰ μόρια. Σᾶς εἶπα τοὺς λόγους δι' ὧν ἡμπορεῖτε νὰ κρίνητε τί συμβαίνει καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην. Ἡξεύρετε ὅτι ἡ λαμπρὰ αὕτη φλόξ εἶναι τὰ στερεὰ μόρια τὰ μεταβαίνοντα εἰς τὸν ἀέρα.

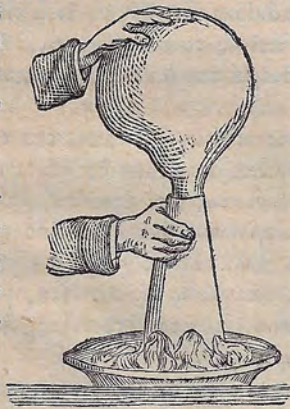
Ὁ προπαρασκευαστής μου ἡτοίμασεν ἐκεῖ εἰς τὴν ἐστίαν τοῦ ἐν θερμώτατον χωνευτήριον. Ἄν ρίψω εἰς αὐτὸ ὀλίγα ῥινίσματα ψευδαργύρου, θὰ δώσωσι φλόγα ὡς τὴν τῆς πυρίτιδος. Σᾶς δεικνύω αὐτὸ τὸ πείραμα, διότι εὐκολον σᾶς εἶναι νὰ τὸ ἐπαναλάβητε οἱ ἴδιοι. Παρατηρήσατε τί ἀποτέλεσμα δίδει ἡ καύσις τούτου τοῦ ψευδαργύρου. Βλέπετε, καίει σχεδὸν ὅσον λαμπρῶς καὶ τὸ κηρίον. Ἀλλὰ τί εἶναι οὗτος ὁ καπνός, τί εἶ-

ναι ὅλαι αὐταὶ αἰμικραὶ κλωσταὶ ὡς τρίχες, αἱ ὁποῖαι πετοῦν πρὸς σᾶς, ἀφ' οὗ σῖς δὲν ἡμπορεῖτε νὰ ἔλθητε πρὸς αὐτάς; Καὶ εἰς τὸ χωνευτήριον μᾶς μένει πολλὴ ἐξ αὐτῆς τῆς τριχοειδοῦς ὕλης. Λαμβάνω ἐν τεμάχιον ψευδαργύρου πάλιν, διὰ νὰ σᾶς δείξω ἄλλο ἀπλούστερον πείραμα. Τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι τὸ ἴδιον. Ἴδου ὁ ψευδάργυρος, ἰδοὺ καὶ ἡ ἐστία. (Ὁ καθηγητὴς δεικνύει φλόγα ὑδρογόνου ἐκ σωλῆνος ἐξερχομένην.) Ἄς προσπαθήσωμεν νὰ καύσωμεν τὸ μέταλλον. Ἴδου ἀνάπτει. Ἴδου ἡ καύσις, καὶ ἰδοὺ ὅτι παράγει οὐσίαν λευκὴν. Οὕτως, ἂν παραβάλλω τὴν φλόγα τοῦ ὑδρογόνου πρὸς κηρίον, καὶ σᾶς δείξω οὐσίαν ὡς τὸν ψευδάργυρον καίουσαν εἰς τὴν φλόγα, θὰ ἐννοήσετε ὅτι ἡ οὐσία αὕτη καίει μόνον ἐν ὧσφ ἐπενεργεῖ ἐπ' αὐτῆς ἡ θερμότης, ἐν ὧσφ εἶναι θερμῇ. Τώρα λαμβάνω φλόγα ὑδρογόνου, καὶ προσθέτω εἰς αὐτὴν τὴν λευκὴν ταύτην οὐσίαν διὰ τοῦ ψευδαργύρου. Ἴδετε πόσον ἡ οὐσία αὕτη τώρα λάμπει μόνον διότι εἶναι στερεὰ.

Θὰ μεταχειρισθῶ πάλιν φλόγα ὡς αὐτὴν ἣν εἶχομεν καὶ ὡς τώρα, καὶ θὰ ἐλευθερώσω τὰ μόρια τοῦ ἀνθρακος. Ἐδὼ ἔχω καφίην, ὕλην ἥτις καιομένη δίδει καπνόν. Δι' αὐτοῦ τοῦ σωλῆνος θὰ στείλωμεν τὰ μόρια ταῦτα τοῦ καπνοῦ ν' ἀπαντήσωσι τὴν φλόγα τοῦ ὑδρογόνου. Θὰ ἰδῇτε ὅτι θ' ἀνάψωσι καὶ θὰ γίνωσι φωτεινὰ, διότι ἐκ δευτέρου τὰ ἐθερμάνωμεν. Ἴδου, φλογίζονται τὰ μόρια τοῦ ἀνθρακος ἀνάπτουσι πάλιν. Διὰ νὰ διακρίνητε ὅτι εἶναι χωριστὰ ἄτομα, ἀρκεῖ ὁπίσω αὐτῶν νὰ θέσητε φύλλον χαρτίου. Αὐτὰ, εἰσερχόμενα εἰς τὴν φλόγα, ἀνάπτονται ὑπὸ τῆς θερμότητος, καὶ ἀναφθέντα παράγουσι τὴν μεγάλην ταύτην λάμψιν. Ὅταν τὰ μόρια δὲν εἶναι κεχωρισμένα, δὲν λάμπουσι παντελῶς. Ἡ φλόξ τοῦ γαιάνθρακος εἶναι λαμπρὰ, διότι καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐκπέμπονται μόρια ἀνθρακος καθὼς καὶ ἐκ τοῦ κηρίου. Ὅλ' αὐτὰ ἡμπορῶ νὰ τ' ἀλλάξω. Ἴδου φέρ' εἰπεῖν ὠραία φλόξ ἀερίου. Ἄν εἰς αὐτὴν προσθέσω ἀρκετὸν ἀέρα ὥστε νὰ καύσῃ τὸν ἀνθρακα πρὶν ἀναπτυχθῶσιν αὐτὰ τὰ μόρια, ὁμοίαν λάμψιν δὲν θὰ ἔχω. Πρὸς τοῦτο ἀρκεῖ νὰ θέσω ὑπὲρ τὸ ἀέριον καλύπτραν μεταλλικοῦ ὑφάσματος. Ὅταν ἀνάψω ὑπὲρ τὴν καλύπτραν τὸ ἀέριον, καίει ἄνευ λάμψεως, διότι ἔλαβε πολὺν ἀέρα πρὶν φθάσῃ ἐκεῖ ὅπου καίει. Ἄν δ' ἀνασηκώσω τὴν καλύπτραν, θὰ ἰδῇτε ὅτι ὑπ' αὐτὴν τίποτε δὲν καίει. Τὸ ἀέριον περιέχει ἀρκετὸν ἀνθρακα· ἀλλὰ καίεται πρὶν ὁ ἀὴρ φθάσῃ καὶ μιχθῇ μετ' αὐτοῦ διὰ τοῦτο ἡ φλόξ μένει κυανῇ καὶ ὠχρᾷ. Ἄν καὶ εἰς αὐτὸ ἐδῶ τὸ λαμπρὸν ἀέριον φουήσω μετὰ τοσαύτης δυνάμεως, ὥστε νὰ καταναλωθῇ ὅλος αὐτοῦ ὁ ἀνθρακὸς πρὶν ἢ θερμανθῇ ἱκανῶς καὶ ἀνάψῃ, θὰ μᾶς δώσῃ καὶ αὐτὸ κυανὴν φλόγα. Ὁ μόνος λόγος δι' ὃν δὲν ἔχω λαμπρὰν φλόγα ὅταν φουῶ εἰς τὸ ἀέριον, εἶναι ὅτι ὁ ἀνθρακὸς αὐτοῦ, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ ἀέρος,

καταναλίσκεται πρὶν ἀναπτυχθῇ εἰς τὴν φλόγα ἐλεύθερος ἢ διαλελυμένος εἰς μύρια. Ἡ μὲν διαφορά εἶναι ὅτι τὰ στερεὰ μύρια δὲν χωρίζονται πρὶν κατὰ τὸ ἀέριον, καὶ ἐπομένως δὲν ἡμποροῦσι νὰ καῶσιν εἰς αὐτὸ κεχωρισμένα.

Παρατηρήσατε ὅτι ὑπάρχουν τινὰ προϊόντα προκύπτοντα ἐκ τῆς καύσεως τοῦ κηρίου, καὶ ὅτι μερικὰ ἐκ τῶν προϊόντων τούτων δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἄνθραξ ἢ ὡς καπνία· προσέτι δὲ ὅτι, καίοντες καὶ τὸν ἄνθρακα, ἔχομεν πάλιν ἄλλο προϊόν. Σπουδαῖον εἶναι νὰ μάθωμεν τί εἶναι τὸ νέον προϊόν τοῦτο. Σὰς ἐδειξάμεν ὅτι κατὰ πετὰ εἰς τὸν ἀέρα, καὶ θέλω νὰ ἐννοήσετε ὅτι τὸ κατὰ τοῦτο δὲν εἶναι ὀλίγον. Διὰ νὰ τὸ κατορθώσωμεν, ἂς ἐξετάσωμεν τὴν καυσὶν εἰς μεγάλη-τέρας ἀναλογίας. Ὁ ἀήρ, θερμαινόμενος, ἀναβαίνει ὑπεράνω αὐτοῦ τοῦ κηρίου, καὶ δύο ἢ τρία πειράματα θὰ σὰς δείξουν τὸ βεῦμα τοῦτο τὸ πρὸς τὰ ἄνω. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἰδῆτε καὶ τὴν ποσότητα τῆς ὕλης ἣτις ἀναβαίνει μετ' αὐτοῦ, θὰ προσπαθῶ δι' ἐνὸς πειράματος νὰ συλλάβω καὶ φυλάκισω μερικὰ ἐκ τῶν προϊόντων αὐτῆς τῆς καύσεως. Πρὸς τοῦτο ἔχω ἐδῶ τὴν μικρὰν αὐτὴν κύστιν ἢ φούσκαν, ἣτις θὰ μᾶς χρησιμεύσῃ εἰς τὸ νὰ μετριάσωμεν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς προκειμένης καύσεως. Τώρα θὰ παράγω τὴν φλόγα ἣτις μᾶλλον ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν παρόντα σκοπὸν μου. Τὸ πινάκιον τοῦτο παριστᾷ τὴν κοτύλην τοῦ κηρίου· τὸ οἰνόπνευμα τοῦτο εἶναι ἡ καυσίμος ἡμῶν ὕλη. Ἐπειτα θὰ θέσω τὴν καπνοδόχον ταύτην ἄνωθεν, διὰ νὰ μὴν ἀφήσωμεν τὰ διάφορα μέρη νὰ πλανηθοῦν ὅπου θέλουν. Ὁ προπαρασκευαστὴς μου θ' ἀνάψῃ τὴν καυσίμον ὕλην, καὶ ἐκεῖ ἐπάνω θὰ ἰδῶμεν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς καύσεως. Ὅτι εὐρίσκουμεν ἐκεῖ εἰς τοῦ σωλῆνος τὴν ἄκρην, εἶναι τὸ αὐτὸ, ἐν γένει τοῦλάχιστον, μετὰ τοῦ προϊόντος τῆς καύσεως τοῦ κηρίου· ἐκτὸς ὅτι ἐδῶ δὲν ἔχομεν λαμπρὰν φλόγα, διότι μεταχειρίζομεθα ὕλην ἣτις δὲν περιέχει πολλὸν ἄνθρακα. Ἰδέτε, θὰ κρατήσω αὐτὸ τὸ μικρὸν ἀερόστατον ὑπὲρ τὴν καπνοδόχον, ὅχι διὰ νὰ τὸ ἀφήσω νὰ πετάξῃ εἰς τὸν οὐρανὸν, ἀλλὰ διὰ νὰ σὰς δείξω τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἀναθυμιάσεων τοῦ κηρίου, διότι εἶναι ὅμοιοι πρὸς τὰς ἀναθυμιάσεις αὐτῆς τῆς φλογός. (Ἡ κύστις τίθεται ὑ-

Σχ. 20.

πὲρ τὸν σω-
λῆνα τῆς
καπνοδό-
χου, καὶ
ἀρχίζει ἀ-
μέσως νὰ
φουσκῶν.)
Βλέπετε
πῶς θέλει
νὰ πετάξῃ·
ἀλλὰ πρέ-
πει νὰ τὸ
κρατήσω-
μεν, διότι
ἡμπορεῖ νὰ

ἔλθῃ εἰς συνάφειαν πρὸς τὸ φωταέριον τὸ καλὸν ἐκεῖ ἐπάνω, καὶ τοῦτο θὰ ἦτον κακόν. (Κατὰ διαταγὴν τοῦ καθηγητοῦ οὐδένου-σι τὸ φωταέριον τὸ καλὸν εἰς λόχρους ὑψη-λότερα, καὶ τότε ἀφήνει τὴν κύστιν νὰ ὑψωθῇ.) Τοῦτο δὲν σὰς ἀποδεικνύει ὅτι πολλὴ ὕλη ἐξήρχετο ἐκ τῆς φλογός; Τώρα θὰ περάσωμεν διὰ τοῦτου τοῦ σωλῆνος (θέτει ὑάλινον σω-λῆνα ὑπεράνω κηρίου) ὅλα τὰ προϊόντα τοῦ κηρίου τοῦτου, καὶ θὰ ἰδῆτε ὅτι ὁ σωλὴν θὰ σκοτισθῇ, δὲν θὰ εἶναι διαφανής. Ἀς λάβω τώρα ἄλλο κηρίον καὶ ἂς θέσω ἐπάνω του ὑάλινον ἀγ-γεῖον· ἂς θέσω δὲ φῶς εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος, μόνον διὰ νὰ ἰδῆτε τί συμβαίνει. Βλέπετε ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τοῦ κώδωνος γίνεταί νεφελώδης, καὶ ὅτι τὸ φῶς καίει ἀσθενέστερον. Τὰ ἐμποδίζοντα τὴν λαμπρότητα τοῦ φωτός εἶναι τὰ προϊόντα τῆς καύσεως, καὶ αὐτὰ ἀφαιροῦσι τὴν διαφάνειαν τῆς ἐπιφανείας τοῦ κώδωνος. Ἄν ὅταν ἐπιστρέψετε εἰς τὴν οἰκίαν σας λάβετε ἐν κοχλιάριον ἐκτεθειμένον εἰς τὸν ἀέρα, καὶ τὸ κρατήσετε ὑπεράνω κηρίου, ὅχι ὅμως οὕτως ὥστε νὰ τὸ μαυρίσητε, θὰ τὸ ἰδῆτε νὰ θαμβωθῇ καθὼς αὐτὸς ὁ κώδων. Ἄν κατορθώσητε νὰ λάβητε ἀργυροῦν πινάκιον, ἀκέρμη καλῆτερα θὰ ἐπιτύχῃ τὸ πεί-ραμα.

Καὶ τώρα, διὰ νὰ ἔχητε καιρὸν νὰ σκεφθῆτε περὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς προσεχοῦς ἡμῶν συνδιαλέξεως, θὰ σὰς εἰπῶ μόνον ὅτι τὴν θαμβότητα ταύτην προξενεῖ τὸ ὕδωρ. Εἰς τὴν προσεχῇ ἡμῶν συνέντευξιν θὰ σὰς δείξω ὅτι τὸ ὕδωρ τοῦτο ἡμποροῦμεν χωρὶς πολλῆς δυσκολίας νὰ τὸ κα-ταστήσωμεν πάλιν βευστόν.

Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ.

Ἐπειτα συνέχεια.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

ΧΑΝΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΑΝΔΕΡΣΕΝ

Κατὰ τὸν MARC-MONNIER

Α'

Ὁ Χὰνς Χριστιανὸς Ἀνδερσεν ἀπέθανε τῇ 4 Ἀυγούστου 1875. Ὁ βίος μου, γράφει ὁ περιλάλητος οὗτος τῆς Δανίας διηγηματογράφος, εἶνε νοστιμώτατον διήγημα. Ἄν ὅτε μικρὸς, πτωχὸς καὶ δλομόναχος εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον ἤθελον ἀπαντήσῃ παντοδύναμόν τινα Μοῖραν καὶ αὕτη μοι ἤθελεν εἶπει· ἔκλεξον τὸ στάδιόν σου καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ βίου σου, θὰ σὲ προστατεύσω, θὰ σοῦ δείξω τὴν εὐθείαν ὁδὸν, ἂν ταῦτα μοι ἤθελεν εἶπει, ἀληθῶς ὁ βίος μου δὲν θὰ ἦτο εὐτυ-χέστερος οὔτε κάλλιον διατεταγμένος παρ' ὅσον πράγματι ἐγένετο. Τὰ κατὰ τὸν βίον μου θὰ διδάξωσι καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, ὅτι ἐδίδαξαν καὶ εἰς ἐμὲ αὐτὸν, ὅτι δῆλα δὴ ὑπάρχει Θεὸς ἐλέους διοικῶν τὰ πάντα ὡς ἄριστα».

Ἡ Δανία εἶνε χώρα ποιητικὴ, χώρα παλαιῶν παραδόσεων καὶ δημοτικῶν ᾠμάτων, εἶνε Βενετία τις μεγάλη, ἥς αἱ νῆσοι ἔχουσι δάση ἀντὶ παλατιῶν, καὶ πεδία χρουσίζοντα καὶ λειμῶνας πρυσίνους· εἶνε κῆπος κάλλιστος.

Ἐπὶ μιᾷ τῶν νήσων τούτων ὑφύεται ἡ πόλις ἐν ᾗ ἐγεννήθη ὁ Ἄνδερσεν, ἡ Ὀδενσέη, τηρήσασα τοῦ Ὀδεν τὴν μνήμην καὶ τὸ ὄνομα. Ἐκεῖ ἐν ἔτει 1805, ἔζων ἐν πενιχρῷ δωματίῳ εἰς νέος καὶ μία νέα· ἡγαπῶντο τρυφερώς. Οὐδὲν ἄλλο περιεῖχε τὸ δωμάτιον παρὰ μίαν κλίνην, ἐν ἀνάκλιντρον, καὶ ὑποδηματοποιῶν σύνεργα. Εἰκόνες ἐκάλυπτον τοὺς τοίχους καὶ ὀλίγα καὶ ταπεινὰ βιβλία ὑψηλά που κρεμασμένα ὑπεβάσταζον θιβλία καὶ τετραδάκιμουσικῆς. Ἦτο εἰκοσιδύο ἐτῶν ὁ νέος ἐργάτης καὶ εἶχε μόνος του κατασκευάσει τὰ ἐπιπλά του καὶ μόνος του ἐκ χονδρῶν σανίδων εἶχε πῆξει τὴν νυμφικὴν παστάδα. Ἐπ' αὐτῆς ἐγεννήθη τῇ 2 Ἀπριλίου 1805 βρέφος πληθρὺς ζωῆς, ἀλλὰ κλαῖον ἡμέραν νύκτα, ὅπερ βαπτισθὲν ἐπεκλήθη Χὰνς Χριστιανός. Ἄνδερσεν ἦτο τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα τοῦ νέου ὑποδηματοποιῶ.

Μετὰ ἐβδομήκοντα ἔτη, τῇ 2 Ἀπριλίου 1875 ἡ ἐπέτειος τῶν γενεθλίων τοῦ υἱοῦ τοῦ ὑποδηματοποιῶ ἐωρτάσθη ἐν Δανίᾳ ὡς ἡμέρα ἐθνικῆ καὶ χαρμόσυνης· ὁ Χὰνς Χριστιανός Ἄνδερσεν ἦτο μέγας ἀνὴρ. Καὶ τὸ ἐσπέρας τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἣν ἡναγκάσθη τόσα νὰ ἰδῇ ὁ γέρον καὶ εἰς τόσα νὰ παρευρεθῇ, ἐπιπτε κατάκοπος ἐπὶ τοῦ ἀνακλιντροῦ του ἀνακράζων· «εἶμαι κατάκοπος ἀλλ' εὐτυχέστατος!»

Καὶ πῶς ἀπὸ τοσοῦτον εὐτελῶν ὀρμώμενος ἤρθη εἰς τηλικούτον ὕψος; Ὁ πατὴρ τοῦ Ἄνδερσεν ἂν καὶ τεχνίτης εἶχε τινα ἀνάπτυξιν ἀνεγίνωσκεν εἰς τὸν μικρὸν υἱόν του κωμωδίας ἢ διηγήματα, σφόδρα δ' ἐλυπεῖτο διότι δὲν εἶχε τύχει τῆς δεούτης ἀγωγῆς. Ὀλίγον συναναστρέφετο τοὺς ἀνθρώπους τῆς τάξεώς του καὶ τὴν Κυριακὴν ἐπορεύετο πρὸς περίπατον εἰς τὰ δάση, ἐνθα ἐπὶ ὥρας ἔμενε σιγῶν. Ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ δὲν εἶχε γνωρίσει εἰμὴ δυστυχίαν ἐν τῷ βίῳ.

Ὁ μικρὸς Ἄνδερσεν εἶχε πρὸς τούτοις γηραιὴν μάρμυρ, ἥτις εἶχε τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ κήπου τοῦ φρενοκομείου. Πολλάκις τὴν ἐπεσκέπτετο καὶ ἠρέσκετο εἰς τὸ νὰ παρητηρῇ τοὺς τρελλοὺς περιδιαβάζοντας εἰς τὴν αὐλήν, τοὺς ἤκουε περίφοβος ἅμα καὶ περιεργος συνομιλοῦντας καὶ πολλάκις ἐτόλμα νὰ τοὺς παρακολουθῇ ἵνα ἀκούῃ τὸ τέλος τῆς συνομιλίας των. Μετὰ πολλῆς λαμπρότητος διηγεῖται πού τὴν ἐντύπωσιν ἦν διὰ παντὸς ἐνεποιεῖ αὐτῷ ἡ ἀνάμνησις τοῦ τρόμου, εἰς ὃν τὸν εἶχεν ἐμβάλλει τρελλὴ τις γυνή, ὅτε ποτὲ εἶχε παρὰ πολὺ τολμήσει. Ἦτο ἄλλως ὁ Ἄνδερσεν, ὡς πάντες οἱ ἔχοντες λίαν ἀνεπτυγμένον τὸ φανταστικόν, πολὺ ὑποκείμενος εἰς τὸν φόβον. Ποτὲ δὲν ἐτόλμα, ὅτε ἦτο παιδίον, νὰ ἐξέλθῃ μετὰ

τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τῆς οἰκίας του, ἐνόμιζεν ὅτι ἔβλεπε λιτανείας γιγάντων εἰς τὰς δεινροστοιχίας. Τὸ ἐσπέρας ἐκάθητο παρὰ τοὺς πόδας τῆς κλίνης του καὶ ἐκεῖ ἔξυπνος ὢν, παρηκολούθει φανταστικὰς εἰκόνας διελαυνούσας, μεθ' ὧν τάχιστα ἐσχετίζετο τρέμων πάντοτε ὑπὸ φόβου. Ἡ τάσις αὕτη πρὸς τὸν τρόμον τὸν ἐθασάνισε καθ' ὅλον τὸν βίον του. Ἡ ζάλη ἐκείνη, ἣν τόσον ἐντέχνως περιέγραψεν εἰς τὴν *Παρθένον τῶν Παρετώνων*, τὸν κατελάμβανε παραχρῆμα, ἅμα ἀνέβαινε ἔστω καὶ ἐπὶ ἐλαχίστου ὑψώματος. Φίλος τις αὐτοῦ διηγεῖται ὅτι διάσημος ἤδη γενόμενος ὁ μέγας τῆς Δανίας συγγραφεὺς καὶ ποιητῆς, ὅτε ποτὲ ἠθέλησεν ἐν τῇ Ἑλβετίᾳ νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ κατετρόμαξεν ἀκούσας κῦνα ὑλακτοῦντα παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς οἰκίας καὶ ἀπῆλθεν ἄπρακτος καὶ ἔφυγε μέχρι τῆς Νικαίας. Ὁθεν δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι δὲν εἶνε πάντοτε ἥρωες οἱ ἐν τοῖς γράμμασι διαλάμποντες· ἄς προσθέσωμεν ὅμως ὅτι εἶνε εὐκολώτερον πρᾶγμα νὰ ἦνέ τις ἥρωες παρὰ νὰ γράφῃ διηγήματα ὡς ὁ Ἄνδερσεν.

Κατὰ τὰ δεκαπέντε πρῶτα ἔτη τῆς παρούσης ἐκατονταετηρίδος, ὅτε δὲν ὑπῆρχον τὰ ἀτμόπλοια καὶ οἱ σιδηρόδρομοι, ἡ Ὀδενσέη ἦτο ἀκόμη πόλις ἀρχαϊκὴ καὶ ὅλως ἀρχαϊκαί ἦσαν καὶ τοῦ μικροῦ Χὰνς αἱ τέρψεις. Χαρά του ἦτο νὰ ἀπλῶνῃ τὴν χρωματιστὴν ποδιὰν τῆς μητρὸς του ἐπὶ δύο πασσάλων ἐνώπιον μικρᾶς φραγκοσταφυλῆς, τὴν ὁποίαν εἶχεν αὐτὸς φυτεύσει εἰς τὸν κήπον, καὶ νὰ θαυμάζῃ τοὺς ζωηροὺς χρωματισμοὺς, οὓς ὁ ἥλιος ἔρριπτεν ἐπὶ τοῦ φυλλώματος. Ἦτο παιδίον ῥεμβώδες καὶ ἀλλόκοτον. Συχνάκις ἐπορεύετο ἀφηρημένον μὲ κλειστοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὥστε πολλοὶ τὸ ἐνόμιζον τυφλόν. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θερισμοῦ ἔτρεχεν εἰς τοὺς ἀγροὺς μετὰ τῆς μητρὸς του διὰ νὰ σταχυολογῇ. Ἡμέραν τινὰ τὸν συνέλαβεν ἐκεῖ αὐστηρὸς τις ἐπιστάτης. Ἰνα τὸν ἀποφύγῃ ἤρχισε νὰ τρέχῃ τόσον, ὥστε ἔχασε τὰ ὑποδήματά του καὶ ἐπορεύετο γυμνὸς, καὶ ὅτε ἐκείνος τὸν ἔφθασεν ἐν ᾧ ἤδη εἶχεν ὑψωμένην τὴν μᾶστιγα· «Πῶς τολμᾷς νὰ μὲ δέιρῃς, τῷ λέγει, ἐν ᾧ εἶνε παρὼν ὁ θεός;» Καὶ ἐκείνος συνεκινήθη, τὸν ἠρώτησε νὰ τῷ εἴπῃ τὸ ὄνομά του καὶ τῷ ἔδωκεν ἀργυροῦν νόμισμα.

Ἦτο μικρὸς ἀκόμη ὅτε ἀπώλεσε τὸν πατέρα του. Ὁ καλὸς ὑποδηματοποιὸς ἐγένετο στρατιώτης τοῦ Ναπολέοντος καὶ ἐφαντάζετο ὅτι θὰ κατακτήσῃ τὸν κόσμον, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ προβῇ πέραν τοῦ Ὀλσταίν· εἶχε γίνει εἰρήνη καὶ ἡναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ ἴδια, φέρων ὅμως μεθ' ἑαυτοῦ τὰ σπέρματα ἀσθενείας, ἥτις τὸν ἡγάγεν εἰς τὸν τάφον.

Ἡ ἀνατροφή τοῦ Χὰνς δὲν προσχώραι πολὺ. Κατ' ἀρχὰς ἐνόμισεν ὅτι εἶχε μεγάλην κλίσιν πρὸς τὸ θέατρον, καὶ ἐπειδὴ δὲν τῷ ἦτο δυνατόν

νά πορεύεται συχνά εἰς αὐτό, συνεδέθη μετὰ τινος πωλητοῦ θεατρικῶν προγραμμάτων. Δεκαεπταέτης τὴν ἡλικίαν ἐπορεύθη εἰς τὴν Κοπεγχάγην πλήρης ἐλπίδων διότι μάχισσά τις τῷ εἶχε προεῖπει ὅτι ἡ Ὀδενσέη θὰ φωταγωγηθῇ ποτὲ πρὸς τιμὴν του. Εἶχε συστατικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τινὰ χορεύτριαν τοῦ θεάτρου, ἀλλ' ἐκεῖνη ἐξέλαβε τὸν Ἄνδερσεν ὡς παράφρονα καὶ τὸν ἐξεδίωξεν. Ὁ διεθυντής τοῦ θεάτρου, πρὸς ὃν παρουσιάσθη κατὰ δευτέρον λόγον ζητῶν ἐργασίαν, τὸν ἀπέβαλε καὶ αὐτὸς διότι δὲν τὸν εὕρισκεν, ὡς ἔλεγε, πολὺ ἰσχνόν. Εἰσῆλθε λοιπὸν τὸ ἀπροστάτευτον παιδίον, ἐκείνος ὅστις ἐμελλέ ποτε νὰ καταστῇ τὸ καύχημα τῆς Δανίας, παρὰ τινι ξυλουργῷ. Ἄλλ' ἦτο δειλὸς καὶ αἰδήμων ὡς κόρη, παρὰ τῷ ξυλουργῷ δὲ πόσα δὲν ἤκουε καθ' ἐκάστην νὰ λέγωνται! Εὐτυχῶς οἱ στίχοι, οὓς ἤρχισε τότε νὰ ποιῇ, συνεκίνησάν τινας τῶν ποιητῶν τῆς Δανίας. «Σοὶ προλέγω, τῷ εἶπεν ὁ Βάγγεσεν, ὅτι θὰ γείνης κάτι τι», ὁ δὲ Γουλδσεργ τὸν ἐβόηθησε διὰ χρημάτων.

Ἄλλ' ἡ καλὴ του Μοῖρα δὲν εἶχεν ἀκόμη φανῇ. Ἡθέλησε νὰ καταταχθῇ ὡς μαθητὴς εἰς τὸ Ὠδεῖον διότι εἶχεν ἱκανῶς μελωδικὴν τὴν φωνήν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖθεν μετ' οὐ πολὺ ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ διότι ἡ φωνὴ του εἶχε μεταβληθῇ, προσελήφθη δὲ εἰς τὸν χορὸν μικροῦ τινὸς θεάτρου. Ἐπειτα ἡ φωνὴ τῷ ἐπανῆλθε πάλιν καὶ προσελήφθη εἰς χορὸν μελοδράματος. Ἄλλ' εἶχε καὶ τὸ ἀτύχημα νὰ θέλῃ νὰ ποιῇ κωμωδίας. Ὁ διεθυντής ὅχι μόνον ἀπέρριψεν αὐτάς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν ἀπέβαλε διὰ τὴν τόλμην του.

Πολλὰ καὶ ποικίλα εἶνε αἱ περιπέτειαι τοῦ βίου του μέχρι τοῦ ἔτους 1828, ὅτε μετὰ πολλοὺς μόχθους κατάρθρωσεν εἰκοσι καὶ τριῶν ἔτων τὴν ἡλικίαν νὰ ἐγγραφῇ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ὅπως σπουδάζῃ περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν φιλολογίαν. Ἐκτοτε ἤρχισε νὰ γράφῃ τὰ τόσον φημισθέντα διηγήματά του καὶ τὰ ποιήματά του.

Β'

Ἡτό ποτε εἰς τὴν Ἑλβετίαν παῖς τις ὀνομαζόμενος Ρούδης. Ὁ Ρούδης οὗτος ἦτο αἰγοβοσκός, οὐδέποτε δὲ αἰγοβοσκὸς ἠδυνήθη νὰ ἀνέρπῃ καλλιτέρά του. Εἰς τὰ ἀποτομώτερα ὕψη προσπορεύετο πάντοτε τῶν ζώων του. Εἰς τὸν

καλὸν μας Ρούδην ἤρεσκε πολὺ ν' ἀκούῃ διὰ νὰ μανθάνῃ ἤκουεν ὅλους καὶ πρὸ πάντων τοὺς γέροντας. Ἀλλὰ δὲν τῷ ἤρουν οἱ ἄνθρωποι, ἐπεθύμει νὰ διδάσκηται καὶ παρὰ τῶν ζώων. Παρὰ τοῦ Ἀγίόλα, τοῦ μεγάλου σκύλου του, μάλιστα δὲ παρ' ἐνὸς μεγάλου γάτου ὅστις τὴν εἶχε διδάξει καὶ τὴν τέχνην τοῦν' ἀνέρπῃ. Καὶ ἰδοὺ πῶς:

«Ἀνάβα μὰζὶ μου ἐπὶ τῆς σέγης, τῷ εἶχεν εἰπεῖ ὁ γάτος, καθαρῶτα καὶ εὐνοητότατα, διότι τὰ παιδιά ὅταν δὲν ἡμποροῦν νὰ ὀμιλήσουν ἐννοοῦν κάλλιστα τὴν γλῶσσαν τῶν πετεινῶν λ. χ. ἡ τῶν χηνῶν ὅταν εἰμεθα παιδιά οἱ σκύλοι καὶ οἱ γάτοι μὰς ὀμιλοῦν τόσον εὐκρινῶς ὅσον οἱ πατέρες ἢ αἱ μητέρες μας, ἀρκεῖ νὰ ἤνέ τις πολὺ μικρός. Ἡ ῥάβδος τοῦ πάππου δύναται ἐνίοτε νὰ χρημετίσῃ καὶ νὰ μεταβληθῇ εἰς ἵππον μὲ κεφαλὴν, πόδας, οὐράν. Εἰς μερικά παιδιά ἡ ἀντίληψις αὕτη παρκαμένει ἐπὶ πολὺν καιρὸν καὶ τότε λέγ. μεν ὅτι τὰ παιδιά ἐκεῖνα ἔμειναν πολὺν καιρὸν παιδιά. Καὶ τί δὲν λέγομεν;»

Οὕτως ὀμιλεῖ εἰς ἓν του διήγημα ὁ Ἄνδερσεν, ὁ ὁποῖος, ὡς πρὸς τοῦτο, ἦτο παιδί καθ' ὅλον του τὸν βίον. Ὅσοι κτύπησαν νὰ συμπεριπατήσωσι μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἐξοχὴν διηγοῦνται ὅτι καθ' ὁδὸν διεσκέδαζε χῶνων τὴν ῥάβδον του εἰς ὅλας τὰς ὁπὰς καὶ εἰς ὅλα τὰ κοιλωμάτα, εὐχαρισεῖτο νὰ ἀνασηκῶν ἢ νὰ σπρώχνῃ ἐνῶπιόν του ὅ,τι εὕρισκεν εἰς τὸν δρόμον του. «Πᾶν τὸ προστυχόν, κομμάτιον παλαιοῦ καθρέπτου, μαρμαρένον ἄνθος, ἡμιφωγμένον ἔντομον, τὰ πάντα εἴλκυον τὴν προσοχὴν του. Ἰστατο τότε, ἐμύζευε μὲ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου του τὸ εὐρημα, τὸ ἔστρεφογύριζε μετὰ περιεργείας καὶ ἔπειτα ἔκυπτε συμπληθῶς καὶ μὲ τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς διηγείτο τὰς φανταστικὰς περιπετείας τοῦ συντετριμμένου καθρέπτου, τοῦ μαρμαρένου ἄνθους ἢ τοῦ νεκροῦ ἐντόμου. Διηγείτο τὰς τύχας των, τὰς εὐτυχίας καὶ τὰς δυστυχίας των καὶ ποῖα μοῖρα τὰ εἶχε φέρει μέχρι πρὸ τῶν ποδῶν του».

Μικρὸν κοράσιον, ἡ Μαρία, δὲν ἤθελε ποτε νὰ φάγῃ τὴν σοῦπάν της, διότι, ἔλεγε, τὰ δαυκιὰ ἦσαν πολὺ ξηρά. Κατὰ γενικὸν κανόνα δὲ εἰς τὴν Δανίαν δὲν δίδουν εἰς τὰ παιδιά ἄλλο φαγητὸν ἢ δὲν φάγουν πρότερον τὴν σοῦπάν των. Ἀλλὰ τὰ δαυκιὰ ἦσαν τόσον ξηρά, ὥστε ἡ μικρὰ Μαρία προσέτιμα νὰ μείνῃ νηστική. Ὁ Ἄνδερσεν, ὅστις παρεκάθητο εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ἀπερεθρεῖ τὴν οἰκογενειακὴν ταύτην σκηνὴν τρίβων τὸ πηγούνιον, κύπτει πρὸς τὴν μικρὰν καὶ τῇ λέγει: «Φάγε, Μαρία μου, τὴν σοῦπάν σου καὶ μετὰ τὸ γεῦμα θὰ σοὶ διηγηθῶ μίαν ὠραίαν ἱστορίαν διὰ τὰ δαυκιὰ».

Ἡ μικρὰ Μαρία ἀμέσως ἔφαγε τὴν σοῦπάν της καὶ ἤκουσε παρὰ τοῦ Ἄνδερσεν τὴν ἐξῆς ἱστορίαν.

«Ἡτό ποτε κῆπός τις εἰς μίαν χώραν, ἥτις περιεῖχε πολλὰ ὄρατα πράγματα, εἰς ἓν δὲ ἀπέκεντρον μέρος τοῦ κήπου τούτου ἔζη ἡσύχως κρυ-

1. Ἐκ τῶν διηγημάτων τοῦ Andersen ἔχομεν μεταπεφρασμένα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν τὴν ὑπὸ Βικέλα ἐκδοθεῖσαν Σὺλλογὴν, Μία μητέρα ὑπὸ Σ. Ν. Βασιλειάδου (Ἀττ. Ἡμερολ. 1867 καὶ Ἐθ. ν. Β. 6 λ.), Αἱ πηλοβατίδες τῆς εὐτυχίας ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου (Παρθενώνος τόμ. Β'), Ἡ ἀηδὼν (ἐν Ἐπιταλόφῳ Κωνσταντινουπόλεως), Ἡ Σκία ὑπὸ Ἰωάννου Καμπούρογλου (Ἐθ. ν. Β. 6 λ. τόμ. ζ'), Τὸ ἀπόβλητον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ (Καζαμία, Κορυμλ. 1873), Μητρὸς ἐπάνοδος, μίμησις Ἀχ. Παράσχου (ἐν Βύρωνι τόμ. Β' καὶ Ἐστία), Τὰ ἐνδύματα τοῦ μεγάλου Δουκὸς (πολλὰ καὶ ἐν συλλογῇ Βικέλα). Βιογραφίαι δὲ τοῦ Ἄνδερσεν ἐγράφησαν ἐν Χρυσόλλῳ, τόμ. Β' καὶ ἐν ταῖς ἐφημερίδαῖς Νεολόγῳ καὶ Ἐφημερίδαῖς (Δουρῶστου 1875). Τὴν σημειωμένην ταύτην χρεωστῶ εἰς τὴν καλωσύνην τοῦ φίλου Ν. Γ. Πολίτου.

μένη υπό τὴν γῆν ἔντιμός τις οἰκογένεια· ὁ Κ. Δαυκῆς, ἡ Κ. Δαυκῆ καὶ ἡ κόρη των, ἡ δεσποινὶς Δαυκῆ. Καὶ τὰ τρία ταῦτα πρόσωπα τῆς οἰκογενείας ἦσαν πολὺ φρόνιμα καὶ ἐξετέλουν πιστότατα τὰ καθήκοντά των. Ἀς εἴπωμεν δὲ ἀμέσως ὅτι ἡ δεσποινὶς Δαυκῆ εἶχε ἰδιαίτερόν τι θέλημα, ἦτο ὑψηλὴ, εἶχεν ὥραϊον ἀνάστημα, δροσερώτατον χρῶμα καὶ ἐφόρει τὸ ὥραιότερον πράσινον περιλαίμιον, τὸ ὁποῖον δύναται τις νὰ φαντασθῇ. Ὅλοι λοιπὸν οἱ γείτονες τὴν περιστροφὴν καὶ τὴν ἐξήτουν εἰς γάμον. Ἀλλ' ὁ μπαμπᾶς ἐκαμάρωνεν· εἶχεν ὑποσχεθῇ τὴν κόρην του εἰς ἓνα ἀσχημὸν γέρον, κατοικοῦντα ἐκεῖ που πλησίον, ὅστις τὴν εἶχε ζητήσει ὅτε ἦτο ἀκόμη μικρά.

Ἡ καυμένη ἡ Ῥοζέτα (οὕτως ὠνομάζετο ἡ δεσποινὶς Δαυκῆ) τὸ ἤξευρε καὶ ἐλυπεῖτο πολὺ, διότι αὐτὴ ἡγάπα περιπαθῶς ὥραϊον τινα νέον, τὸν ὁποῖον ἐγνώριζε. Δὲν ἠλπίζεν ὅμως διὰ τῶν δακρύων της νὰ μαλακῇ οὔτε τὴν καρδίαν τοῦ πατρὸς της, οὔτε τὴν τοῦ ἀσχήμου καὶ γέροντος μνηστῆρός της. Ὅσα καὶ ἂν ἔκαμε δὲν ἠδυνήθη νὰ κατορθώσῃ ἄλλο εἰμὴ τὴν ἐπιτάχυνσιν τῶν γάμων της μετὰ τοῦ ἀποτροπαίου ἐκείνου ὄντος· ἤδη εἶχον ἀγορασθῇ τὰ δακτυλίδια καὶ εἶχον παραγγελθῇ τὰ γλυκύσματα. Τόσον ἦτο ἐγώιστῆς ὁ γέρον!

Ἡ Ῥοζέτα ἐκάθητο εἰς μίαν γωνίαν καὶ ἔκλαιε καὶ ὠδύρετο ἀκατάπαυστα, τόσον πολὺ ὥστε κατήνησεν ἰσχνὴ ἰσχνή. Τέλος ἐφθασεν ἡ ὥρισμένη ἡμέρα. Συνήχθησαν οἱ προσκεκλημένοι, παρουσιάσθη δὲ ἡ δεσποινὶς Δαυκῆ ἐστολισμένη μὲ τὰ νυμφικὰ της, ἔχουσα πλησίον της κορδωμένον ὑπέρ ποτε τὸν γέροντα νυμφίον. Ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμήν ἀκριβῶς ἡ μικρά μας ἀπελπισ πλεόν· ἡ τένιζε συμπαθῶς δι' ἐσχάτην φορὰν εἰς τὸν ἀγαπητόν της μικρὸν φίλον, ἠκούσθη τριγμὸς ὑπεράνω αὐτῶν καὶ πρὸ τοῦ νοήσῃ τί τρέχει ὁ νυμφίος ἔγεινεν ἄφαντος ἀρραβασθεὶς ἄνωθεν ἀπὸ τῆς πρασινίζουσας κόμης του. Ὅλοι εὐχαριστήθησαν διότι οὕτως ἠδύνατο πλεόν ἡ Ῥοζέτα νὰ νυμφευθῇ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν της. Καὶ ἡξεύρεις, μικρά μου Μαρία, τί ἔγεινεν ὁ νυμφίος; Τὸν ἐξερρίζωσεν ὁ μάγειρος, τὸν ἔκοψε μικρὰ μικρὰ κομμάτια τὸν κακὸν γέροντα καὶ... εἶνε ἐκεῖνο τὰ δαυκί, τὸ ὁποῖον εὔρες εἰς τὴν σοῦπάν σου, τὸ τόσον ξηρόν».

Ἀνδρι πασαν τὴν εὐφυΐαν, τοῦλάχιστον τὸ εἶδος τοῦ πνεύματος τοῦ Ἀνδερσεν μᾶς δεικνύει ἡ ἀφελῆς, ἡ παιδικὴ αὐτῇ διήγησις. Ἦτο μάγος ὁ Ἀνδερσεν, ἡξευρε νὰ διδῇ ζωὴν εἰς τὰ πάντα, οὐδὲν ἦτο ξένον εἰς αὐτὸν, οὐδὲν ἀδιάφορον. Μόλις εἰσῆρχετο εἰς ἓν δωμάτιον ἤρχιζε νὰ συνομιλῇ ὅχι μόνον μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ἄλλα ὄντα, τὰ κατώτερα· ἀντήλλασσε σίχους μὲ τὸ πτηνόν, ὅπερ ἐκελάδει εἰς τὸ κλωβίον του, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ πετώσα μυῖα ἐδίδασκεν αὐτὸν πολλὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἠρέσκετο ἔπειτα νὰ διηγῇ-

ται. Καὶ τὰ παλαιὰ ἐπιπλά ἐνεπιστεύοντο τὰ μυστικά των εἰς τὴν ἀγαθὴν καὶ ἀφελῆ καρδίαν τοῦ Ἀνδερσεν, καὶ τῶν μικρῶν παιδίων τὰ παιγνίδια ἐξεμυστηρεύοντο εἰς αὐτὸν τὰς περιπετείας των. Μίαν ἡμέραν εἶδεν ἐντὸς ἐνὸς συρταρίου ἓνα σβοῦρον καὶ μίαν σφαῖραν· ἐφαντάσθη ὅτι τὰ δύο αὐτὰ παιγνίδια, προσωρισμένα νὰ παρέχῃσι διασκεδάσιν εἰς τὰ αὐτὰ παιδία, ἠδύναντο ν' ἀποτελέσωσι ζεύγος ἐρωμένων, ἀλλ' ἡ σφαῖρα περιενδεσμένη μαροκίνον, δὲν ἤθελεν οὔτε ν' ἀκούσῃ τὸν κακόμοιρον τὸν σβοῦρον. Τὸν ἐχρωμάτισαν λοιπὸν κίτρινον καὶ κόκκινον, τὸν ἐκόσμησαν μὲ ὥραϊο κεφαλάκι καὶ μὲ στίλβουσιν μεταλλίνην αἰχμὴν, ἀλλὰ καὶ οὕτως μόλις ἐφαίνετο ἡμερωτέρα ἡ ὑπερήφανος σφαῖρα. «Καὶ τί ἐνόμισες; τῷ λέγει, δὲν ἡξεύρεις ἴσως ὅτι ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου ἦσαν ἐν ζεύγος ἐμβάδων ἐξ ἀληθινοῦ μαροκίνου καὶ ὅτι ἐγὼ ἡ ἰδίᾳ ἔχω εἰς τὸ σῶμα ἐν κομμάτιον ἰσπανικοῦ φελλοῦ;—Καὶ ἐγὼ λοιπὸν ἀπεκρίθη δακρύων ὁ σβοῦρος, ἐγὼ εἶμαι ἀπὸ καρυδιᾶν καὶ μὲ ἐτόνευσαν χεῖρες δημοχρικοῦ παροδρου.—Ε; ἀληθινὰ λέγεις; τῷ εἶπεν ἡ σφαῖρα δυσπιστοῦσα.—Ἄν σοῦ λέγω ψεύματα νὰ μὴ θνομάζωμαι πλέον σβοῦρος!—Τὸ βέβαιον εἶνε, ἀπήνησεν ἡ κομφευσμένη ὀλίγον παρανθῆισα, ὅτι εἶνε εὐχάριστος ἡ συναναστροφή σου, ἀλλὰ δὲν ἠμπορῶ νὰ σοῦ εἴπω τὸ ναὶ διότι ἔχω δώσει σχεδὸν τὸν λόγον μου, καὶ νὰ ἡξευρες, καυμένε, εἰς τί ὥραϊον σπουργίτην! Ἀχ! Ὅσάκις ὑφονομαί εἰς τὸν ἀέρα ἐκβάλλει τὴν ὥραϊαν μικρὰν κεφαλὴν του ἐκ τῆς φωλεᾶς του καὶ μοι λέγει σιγὰ σιγὰ «μὲ θέλεις;...» ὥστε, βλέπεις, εἶμαι σχεδὸν ἀρραβωνισμένη, τοῦτο ὅμως δὲν μὲ ἐμποδίζει ἀπὸ τὸ νὰ σοὶ ὑποσχεθῶ ὅτι ποτὲ δὲν θὰ σὲ λησμονήσω». Καὶ οὕτως ἐφεξῆς.

Μίαν ἡμέραν τὴν ἔριψαν τόσον ὑψηλὰ τὴν σφαῖραν, ὥστε δὲν κατέβη πλέον. Ποῦ ἦτο τὰχα; Ὁ σβοῦρος μόνος τὸ ἡξευρεν· ἦτο εἰς τὴν φωλεάν τοῦ σπουργίτου. Φεῦ! μετὰ καιρὸν τὴν συνήνησεν πάλιν, ἀλλὰ παλαιωμένην, ἐλεεινήν, χαλασμένην, μουχλιασμένην ἀπὸ τὴν βροχὴν· πέντε ἔτη εἶχε μείνει εἰς μίαν ὑδρορρόην. Τὸν σβοῦρον κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τὸν εἶχον χρυσώσῃ καὶ δὲν κατεδέχετο πλέον ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν παλαιὰν φίλην του!

Ἀλλὰ τὴν φύσιν πρὸ πάντων καλῶς γινώσκει ὁ Ἀνδερσεν, τὴν φύσιν ἀπλὴν, οἷαν αὐτὴν ἔπλασεν ὁ Πανάγαθος. Εἰς τοὺς ἀγροὺς ἐδιδάχθη πολὺ πλείοτερα πράγματα ἢ εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τὰ σχολαῖα. Ἰδοὺ πῶς ἀρχεται ἐν ἐκ τῶν διηγημάτων του·

«Τὸ φύλλον τῆς ἀπαρίνης (κολητσίδα) εἶνε βεβαίωτατα τὸ μέγιστον, τὸ μεγαλοπρεπέστατον πάντων ὅσα παράγει τὸ πλῆθος τῶν φυτῶν τῆς ἡμετέρας χώρας. Ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ποδιά· ἂν ἐν καιρῷ βροχῆς καλυφθῇ δι' αὐτοῦ, θὰ ἔχῃς ἄριστον ἀλεξιβρόχιον· τόσον εἶνε

πλατύ. Ποτὲ ἡ ἀπαρίνη δὲν φύεται μονήρης. Ἄμα φυῇ ἐν ἐκ τῶν φυτῶν τούτων ἀμέσως θὰ βλαστήσῃ πλεσίον καὶ ἄλλα τῆς αὐτῆς ὁμοιογενείας. Εἶνε δεῖγμα σπάνιον παρ' ἡμῖν λαμπρᾶς καὶ ἰσχυρᾶς βλαστήσεως. Ὅλη δ' αὕτη ἡ μεγαλοπρέπεια οὐδένα ἄλλον φαίνεται ἔχουσα σκοπὸν εἰμὴ τὴν διατροφήν καὶ συντήρησιν τοῦ γένους τῶν κοχλίων. Ἐκ φύλλων ἀπαρίνης τρέφονται οἱ μεγάλοι λευκοὶ κοχλῖαι τοῦ εἶδους ἐκείνου, ὅπερ ἄλλοτε ποτε οἱ ἄνθρωποι οἱ εὖ ἡγμένοι παρέθετον εἰς τὰς τραπέζας των καὶ περὶ τῶν ὁποίων ἔλεγον· «Ἄ! τίνόστιμον φαγητόν!» Διότι πράγματι εἶχεν ἔλθει ποτὲ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἡ ἰδέαν ἐυρίσκωσι νοστήτους τοὺς κοχλίας. Ἄλλοτε λοιπὸν ἐσπείροντο ἀγροὶ δλόκληροι ἀπαρίνης. Τοιοῦτοι δὲ ἀγροὶ ὑπῆρχον εἰς ἀρχαίον τι κτῆμα, οὗ οἱ κάτοικοι δὲν ἔτρωγον πλέον κοχλίας· τὸ ἰξῶδες λοιπὸν καὶ κερατιοφόρον γένος εἶχεν ἐκλείψει, ἀλλ' ἡ ἀπαρίνη ἐξηκολούθει νὰ φύηται. Καὶ ὅχι μόνον ἐφύετο, ἀλλ' ἠῤῥαξε τόσον, ὥστε κατεκυρίευσεν καὶ τοὺς διαδρόμους, καὶ τὰς πρασιάς καὶ τὸν λαχανόκηπον, ἀδύνατον δὲ ἦτο νὰ ἐμποδίσωσιν οἱ ἄνθρωποι τὴν διάδοσιν τῆς ἀπαρίνης. Τὰ πάντα εἶχον καταντήσει δάσος, δάσος μεγαλοπρεπὲς καὶ μυστηριώδες ἀπαρίνης. Ποῦ καίπου ἔβλεπες μὴλέαν τινὰ ἢ δαμασκηνέαν, τεκμήριον ὅτι ὑπῆρξέ ποτε κῆπος ἐκεῖ. Ἡ ἀπαρίνη πυκνὴ ἐκάλυπτε τὴν γῆν καὶ ὑπὸ τοὺς πρασινίζοντας θόλους τῆς ἐξ ἡσυχον καὶ ἀτάραχον γηραιὸν ζεῦγος κοχλίων, ἔσχατον λείψανον κόσμου λαμπροῦ ποτὲ καὶ εὐδαίμονος. Καὶ εἶχον τόσον πολὺ γηράσει οἱ δύο μας κοχλῖαι, ὥς δὲν ἤξευρον πλέον πόσων χρόνων ἦσαν· ἦσαν ἐσχάτο γηροί. Ἐνεθυμοῦντο ὅμως καλὰ ὅτι εἶχεν ὑπάρξει ποτὲ καιρὸς καθ' ὃν ἦτο πολυάριθμος ἡ κοινότης των, ἐκ παραδόσεως δ' ἤξευρον ὅτι κατήγοντο ἐξ ἀλλοδαπῆς οἰκογενείας καὶ ὅτι δλόκληρον τὸ δάσος εἶχε φυτευθῇ δι' αὐτοὺς καὶ διὰ τοὺς συγγενεῖς των. Ποτὲ δὲν εἶχον ἐξέλθει τοῦ δάσους ἐκείνου, ἐγνώριζον ὅμως κάλλιστα ὅτι ὑπάρχει καὶ ἄλλος κόσμος ἐκτός αὐτοῦ, καὶ ὅτι ὁ ἄλλος αὐτὸς κόσμος ἦτο ὁ πύργος τοῦ Κυρίου, ὅτι ἐκεῖ ποτὲ κοχλίας δὲν εἰσῆρχετο εἰμὴ διὰ νὰ μαγειρευθῇ, δῆλα δὲ διὰ νὰ γείνη ἀπὸ λευκοῦ μαῦρος, νὰ τεθῇ ἐπὶ ἀργυρᾶς παροφίδος καὶ ἔπειτα... τὸ ἔπειτα αὐτὸ οὔτε τὸ ἤξευρον οἱ καλοῖμας κοχλῖαι, οὔτε ποτὲ ἠδυνήθησαν νὰ τὸ μάθωσι. Δὲν ἠδύναντο νὰ σχηματίσωσιν ἀκριβῆ ἰδέαν περὶ τοῦ τί ἐστὶ μαγεῖρεμα καὶ τί θὰ αἰσθάνηται ὁ κοχλίας εὐρίσκόμενος ἐν τῇ ἀργυρᾷ παροφίδι. Ἐφαντάζοντο ὅμως ὅτι ὅλα ταῦτα θὰ ἦσαν θεθαίως τι ἄξιον λόγου. Ὁ θάτραχος, ὁ σκώληξ, ὁ κύνθαρος ἐρωτηθέντες ποῖαν ἰδέαν ἔχουσι περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, δὲν ἠδυνήθησαν οὐδεμίαν πληροφορίαν νὰ δώσωσι, διότι οὐδεὶς οὐδέποτε ἐκ τοῦ γένους των εἶχε μαγειρευθῇ καὶ τεθῇ ἐπὶ ἀργυρᾶς παροφίδος».

ΚΑΤὰ τοιοῦτον τρόπον κατορθώνει ὁ ποιητὴς ἡμῶν νὰ εἰσδῇ εἰς τὰ μυχαίτατα τοῦ κόσμου τῶν κοχλίων. Ἀλλὰ μήπως τῷ διαφεύγουσιν αἱ περιηγήσεις τῶν κανθάρων ἢ οἱ ἔρωτες τῆς χρυσολίδος, ἥτις πετᾷ ἀπὸ ἄνθους εἰς ἄνθος καὶ ἐπὶ τέλους γηράσκει ἄνυμφος; Καὶ δὲν εἶνε ἀπίθανον τὸν ἑαυτὸν τοῦ νὰ εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτε τοιαύτην τινὰ χρυσολίδα περιέγραψεν ὁ Ἄνδερσεν· καὶ αὐτὸς ἔμεινεν ἀνυμέναιος, ὅχι διότι εἶχε τῆς χρυσολίδος τὴν ἀστασίαν, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ περὰ. Δὲν εὐχαριστεῖτο νὰ μένῃ ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν· ἡ Ἰέννη Ἰνδ θὰ ἠδύνατο πιθανῶς νὰ τὸν προσηλώσῃ εἰς ἓν μέρος, ἂν ἤθελεν, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε καὶ ἴσως ὀρθῶς ἔπραξε.

Εἰς τὰ πάντα λοιπὸν κατορθώνει νὰ διδῇ ζῶν, μικρὰ καὶ μεγάλα. Ὅταν προσωποποιῇ τῶν Ἀλπεων τὰ πνεύματα, τὴν σκοτοδίνην, τὴν φοδερὰν τῶν παγετῶνων μοῖραν, ἀληθῶς τότε τὸ διήγημά του ἀνυψοῦται βαθμηδὸν καὶ προσλαμβάνει ἐπικὸν τόνον καὶ ἀνατριχίς ὡς ἀντριχίς ἐνώπιον τοῦ γίγαντος Ἀδαμάστορος, ὅτε ἀνεγίνωσκας τοῦ Κάμοσης τοὺς Λουσιάδας. Ἀλλὰ μὴ φοβοῦ, αἱ ἀνατριχιάσεις καὶ οἱ φόβοι δὲν διατηροῦνται ἐπὶ πολὺ παρὰ τῷ Ἄνδερσεν· τὰ διηγήματά του ταχέως σὲ ἐπαναφέρουν εἰς τὸν κόσμον τὸν πραγματικόν. Διὰ νὰ γείνη τις ἀρεστὸς εἰς τὰ παιδία (καὶ ὅταν ᾔνε ἀρεστὸς εἰς τὰ παιδία εἶνε καὶ εἰς τὸν κόσμον ὅλον) πρέπει νὰ ἔχη πολλὴν φαντασίαν βέβαια, πρὸ πάντων ὅμως πρέπει νὰ συγκινηθῇ, καὶ τοῦτο μάλιστα διακρίνει τὸν Ἄνδερσεν, τὸν κατ' ἐξοχὴν συμπαθῆ καὶ ἀφελῆ συγγραφέα, ὃν ἠδύνάτο τις κατὰ βάθος νὰ γνωρίσῃ ἂν μόνον συνανεστρέφετο μετ' αὐτοῦ ἐπὶ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας. Μετὰ πόσης ἀφελείας δὲν διηγείτο ὁ γέρον ὅτι ἀπερχόμενόν ποτε ὁ βασιλεὺς μετὰ τῆς οἰκογενείας του κατέβη εἰς τῶν ἀνακτόρων τὰ ἱσόγαια ἵνα τὸν ἀποχαιρετίσῃ, διότι ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας του θὰ ἐκοπίαζε ν' ἀναβῇ τὴν κλίμακα, καὶ ὅτι πάντες τῷ προσήνεγκον ἀνθοδέσμην! Ἠγάπα τὰς περιποιήσεις ἡ παιδικὴ του καρδιά καὶ τοὺς ἐπαίνους καὶ τὰ παράσημα. Καὶ ὅτε τῷ ἔλεγον ὅτι ἡ εὐφυΐα του εἶνε πολὺ ἀνωτέρα πάντων τούτων· «Ναί, ἀπῆντα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ μὲ εὐχαριστοῦν». Εἰς τὰ ποιήματά του ὑפוῖ πάντοτε τὴν φωνὴν ὑπὲρ τῶν ταπεινῶν, τῶν πτωχῶν, τῶν δυστυχῶν, καὶ συχνότατα περιπαίζει τοὺς ἡγεμόνας, οἵτινες δι' ἑνὸς παρασήμου τὸν καθίστων τόσον εὐτυχῇ. Ἐσχον ποτὲ τὴν τιμὴν νὰ συμπάγῃ μετ' αὐτοῦ, λέγει ὁ Marc-Monnier, ἐξ οὗ ἀπανθίζομεν τὸ ἄρθρον τοῦτο· ὁ φίλος τοῦ Γούργενσεν μοὶ συνέστησε νὰ μὴ τῷ δίδω ἀφορμὴν νὰ ὁμιλῇ πολὺ, διότι ἔπασχεν, εἶχε μάλιστα διέλθει πολὺ κακὴν νύκτα. Ἀλλὰ μόλις ταπεινῇ τῇ φωνῇ εἶχον ἀρχίσει νὰ κάμνω λόγον περὶ Ὁμήρου τοῦ Δανοῦ, ὁ Ἄνδερσεν μὲ διέκοψε. Μοὶ ὁμίλησε περὶ ἵπποτων, μοὶ παρέστησεν ὡς παλαιὸς γνωρίμους τὸν Ρολάνδον καὶ τὸν μέγαν

Κάρολον, διέπρεξε μετ' αὐτῶν τὴν Γερμανίαν, τὴν Ἰσπανίαν, τὴν Ἰταλίαν, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἀνατολήν, ἔκαμε μυρίας παρεμβάσεις, ἔφερε τὸν λόγον ἐπὶ τῆς γαλλικῆς σιτουργίας... ὁμιλήσεν ἐπὶ δύο ὥρας τέλος πάντων καὶ εἰς διαφόρους γλώσσας, ὡς διεσπάραττεν ἀνηλεῶς. Ἀλλὰ τὸν ἐνόουν θαυμασίως. Ὁ τόνος τῆς φωνῆς του, αἱ χειρονομίαι, ἡ νευρική παραχὴ ὑφ' ἧς κατείχετο, ἐξέφραζον ἄριστα τὰ νοήματά του. Καὶ θλίβων ἔπειτα τὴν χεῖρά μου μ' εὐχαρίστησε διότι τῷ εἶχα σώσει, ὡς ἔλεγε, τὴν ζωὴν. Τοιοῦτος πάντοτε ἐνθουσιασμὸς κατελάμβανε τὴν ἀγαθὴν του ψυχὴν. Διότι ἦτο κατ' ἐξοχὴν ἀγαθὸς ὁ Ἄνδερσεν καὶ οὐδεὶς ποτε τὸν ἤκουσε νὰ κακολογῇ· ὅθεν καὶ πάντας εἶχε φίλους. Ἄγνωστα κοράσια καθ' ἑκάστην τῷ ἔγραφον ἐπιστολάς καὶ τὸν εὐχαρίστουν διὰ τὰ διηγήματα, τὰ ὁποῖα συνέγραφε. Ἦτο δὲ πρὸς τοῦτοις καὶ εὐσεβέστατος ἄν καὶ εἶχεν ἀμφιβολίας τινὰς περὶ τινὰ ζητήματα τῆς θεολογίας. Περὶ τὴν ὥραν τὴν ἐσχάτην, εὐρισκόμενος ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ θανάτου προσεκάλεσε παρ' αὐτῷ καθηγητὴν τινὰ τῆς θεολογίας καὶ τῷ ἐξέφρασε τὰς ἀμφιβολίας του ἐρωτῶν αὐτὸν ἂν καὶ οὕτως ἡδύνατο νὰ σωθῇ. Ὁ καθηγητὴς τὸν διεβεβαίωσεν ὅσον ἡδύνατο, προσθεὶς ὅτι δὲν σώζει μόνον ἡ πίστις, ἀλλὰ καὶ ἡ εἰλικρίνεια. «Μ' ἐλάφρυνες ἀπὸ μεγάλου θύρους», τῷ εἶπεν ὁ Ἄνδερσεν καὶ ἐκοιμήθη τὸ ὕστατον.

Ἀπέθανε τῇ 4 Αὐγούστου 1875 ἐκ νοσήματος τοῦ ἥπατος εἰς τὴν ἐξοχικὴν οἰκίαν φίλου τινος, ὅστις πολὺ τὸν περιεποιήθη κατὰ τὰς ἐσχάτας του ἡμέρας.

Δὲν θὰ περιγράψω τὴν κηδείαν του· λέγω μόνον ὅτι ὁ θάνατός του ἐνομήσθη κοινὸν πένθος. Οἱ Δανοὶ πάντες, ἀπὸ τοῦ βασιλέως μέχρι τῶν τέκνων τοῦ ἐπαίτου, ἀνῆρτησαν σφάνους ἀνθέων περὶ τὸ φέρετρον τοῦ πολυκλαύστου νεκροῦ. Καὶ τότε ἐγνώσθη ὅτι ἀλήθειαν ἔλεγεν ὅταν ἔλεγε μετὰ τόσης χαρᾶς καὶ ἀφελείας· «Ὅλοι μὲ ἀγαποῦν.

Σ. Κ. Σ.

ΤΟ ἌΛΑΣ

Ἑράνισμα ὑπὸ **

Δὲν φαντάζονται ἴσως ἐπακριβῶς οἱ ἡμέτεροι ἀναγνώσται ὁποῖον σπουδαῖον μέρος κατέχει καθ' ὅλου ἐν τῇ ἡμετέρᾳ διατροφῇ τὸ ἄλας. Τὸ ἄλας, λέγουσιν ἴσως τινὲς, εἶνε ἐν ἄρτυμα ὅπως τόσα ἄλλα, ὅπως τὸ πεπὲρι π. χ., τοῦ ὁποίου ἡ μάλλον ἢ ἥττον εὐάρεστος γεῦσις καθίστα τὰ φαγητὰ νοστιμώτερα καὶ οὐδὲν πλέον· ἡ χρῆσις αὐτοῦ εἶνε μάλλον πολυτέλεια παρὰ ἀπολύτου ἀνάγκης ἀπαίτησις.

Καὶ ὅμως, εἶνε ἀποδεδειγμένον ὅτι τὸ ἄλας εἶνε ἀπολύτως ἀπαραίτητον εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τόσον ἀπαραίτητον ἴσως, ὅσον ὁ ἀῆρ ἢ τὸ ὕδωρ, διότι ἂν θελήσῃ τις νὰ τραφῇ διὰ φαγη-

τῶν παντάπασιν ἐστερημένων ἄλατος ἐπὶ πολὺν χρόνον, θὰ ἀδυνατίξῃ βαθμηδὸν καὶ τέλος θ' ἀποθάνῃ.¹

Δὲν ὀρίσθη μὲν εἰσέτι καθαρῶς τίνι τρόπῳ ἐπιδρᾷ τὸ ἄλας ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου ὁργανισμοῦ, ἀπεδείχθη ὅμως ὅτι εἶνε ἀδύνατον ἄνευ αὐτοῦ νὰ ζήσωμεν.

Ταῦτα τοῦ ἄλατος τὰ προσόντα ἐγνώσθησαν ἀπὸ τῶν παναρχαίων χρόνων καὶ ὑπὸ πάντων τῶν λαῶν τῆς γῆς, διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἄλας ἐθεωρήθη ἀνέκαθεν ὡς τι πρᾶγμα πολλῆς τιμῆς ἄξιον. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὡς καὶ σήμερον παρ' ἡμῖν καὶ τοῖς λοιποῖς λαοῖς τῆς Ἀνατολῆς, τὸ ἄλας ἐθεωρήθη ὡς σύμβολον τῆς φιλοξενίας. «Ἐβάγαμεν μαζὶ ψωμὶ καὶ ἄλατι», λέγει καὶ τὸ κοινὸν λόγιον.

Εἰς τὰς χώρας, ἐνθα εἶνε σπάνιον τὸ ἄλας, μεταχειρίζονται αὐτὸ ὡς νόμισμα· ἐκ τούτου δύναται τις νὰ εἰκάσῃ περὶ τῆς ἀποδιδομένης αὐτῷ ἀξίας. Εἷς τινὰ μέρη τοῦ Σουδάν λ. χ. αἱ συναλλαγαὶ γίνονται διὰ τεμαχίων ἄλατος. Ἀλλ' ἡ Θεία Πρόνοια, ἡ περὶ παντὸς ὅ,τι ἀναγκαῖοι εἰς τὸν ἄνθρωπον πατρικῶς μεριμνῶσα, πανσόφως ἐγκατέσπειρε τόσον ἀφθόνως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς τὸ πολὺτιμον τοῦτο προῖον καὶ ὀλίγισται εἶνε αἱ χῶραι αἱ στερούμεναι αὐτοῦ. Καὶ πρῶτον μὲν ἡ θάλασσα ἐγκλείει ἐν ἑαυτῇ ἀνεξάντλητον προμήθειαν, ἔπειτα αἱ πηγαὶ καὶ αἱ λίμναι αἱ ἁλμυραὶ, αἱ συχνὰ ἀπαντῶμεναι εἰς τὰ μέρη τὰ πολὺ ἀπέχοντα τῆς θαλάσσης, τέλος ὑπὸ τὴν γῆν εὐρίσκομεν ἅπειρα κοιτάσματα ὀρυκτοῦ ἄλατος. Ἐπειδὴ παρ' ἡμῖν ἀποκλειστικῶς θαλάσσιον ἄλας καταναλίσκεται, πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν διὰ βραχέων πῶς τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῶν θαλασσίων ὑδάτων.

Τὸ ἄλας εὐρίσκεται ἐν τῷ ὕδατι διαλελυμένον, ἐξάγεται δὲ διὰ τῆς ἐξατμίσεως. Πρέπει λοιπὸν ἡ ἐξατμισις αὕτη νὰ γείνη κατὰ τρόπον ὅσον ἐνδέχεται οἰκονομικὸν καὶ τοῦτο γίνεται εἰς τὰς ἁλικάς.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ ὁμιλήσωμεν περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐξάγεται τὸ ἄλας, καλὸν νομίζομεν νὰ παρενείρωμεν ἐνταῦθα τὰ περὶ τῶν ἁλικῶν καθ' ὅλου παρ' ἡμῖν, ἐρανίζόμενοι ταῦτα ἐν ὀλίγοις ἐκ τῶν παρὰ τοῦ κ. Γ. Λοιδωρίκη, εἰσηγητοῦ ἐν τῷ παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ τῶν Οἰκονομικῶν τμήματι τῶν Μεταλλείων, κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐκδοθεῖσιν Στατιστικῶν πληροφοριῶν περὶ τῶν ἐξορυσσομένων ὀρυκτῶν καὶ μεταλλευμάτων ἐν Ἑλ-

1. «Τὸ ἄλας, λέγει ὁ ἱατρὸς Τριπιέ, εἶνε τὸ κάλλιστον ἄρτυμα.»

Ἄλλως τε εἰς τὰς φυλακὰς παρετηρήθη ὁποῖα ἀποτελέσματα δύνανται νὰ ἐπιφέρῃ ἡ στέρησις τοῦ ἄλατος. Φυλακισμένος τις ἐπὶ δύο μῆνας στερηθεὶς ἄλατος ἐφειρίσσε. Μία δ' ἐκ τῶν αἰτιῶν αἰτίας ἠνάγκασαν τοὺς πολιορκουμένους ἐν Μῆτς κατὰ τὸ 1870 νὰ παραδοῦσιν ἦτο καὶ ἡ στέρησις τοῦ ἄλατος, οὗ τινος μία λίτρα ἔφθασε κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς πολιορκίας ἀπὸ 90 λεπτὰ εἰς 18 φράγκα.

λάδι, ἐν αἷς γίνεται λόγος καὶ περὶ τοῦ θαλασσοῦ ἁλατος.

Ἡ καλλιέργεια τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀλυκῶν ἐνηργεῖτο δι' ἐκμισθώσεως μέχρι τοῦ ἔτους 1833, ὁπότε ἀνέλαβε ταύτην τὸ δημόσιον ἀπ' εὐθείας, ἀπαγορευθείσης τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσαγωγῆς ξενικοῦ ἁλατος. Τὸ δημόσιον καλλιεργεῖ κατ' ἔτος τὰς ἐξῆς ἀλυκάς· Ἀναβύσσου (Ἀττικῆς), Δομβραίνης (Θηβῶν), Θερμησίας (Σπετσῶν), Λαμίας ἢ Γαντζοῦς (Φτιώτιδος), Μεσολογγίου, Νάξου καὶ Μήλου. Ἡ ἐκ τῶν ἀλυκῶν τούτων ἐτησία παραγωγή τοῦ ἁλατος ἀνέρχεται εἰς 10,000,000 ὀκάδας, ὧν ἡ ἀξία συμποσοῦται εἰς 1,000,000 δραχμῶν. Ὑπολογιζομένων δὲ τῶν δαπανῶν τῆς καλλιεργείας καθ' ὅλου εἰς 200,000 δραχμῶν, μένει εἰς τὸ δημόσιον καθαρὸν εἰσόδημα ἐκ τῶν ἀλυκῶν 800,000 δραχμῶν ἐτησίως.

Ἡ καλλιέργεια τῶν ἀλυκῶν ἄρχεται περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου ἐκάστου ἔτους καὶ περατοῦται περὶ τὸν μῆνα Σεπτέμβριον, διευθύνουσι δ' αὐτὴν, ἐν ἐκάστη ἀλυκῇ, εἰς ἐπιστάτης καὶ εἰς ἀρχιτεχνίτης.

Σημειωτέον δὲ ὅτι πλὴν τῶν δημοσίων τούτων ἀλυκῶν, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι ἐν Ἑπτανήσῳ (ἐν Λευκάδι μάλιστα), καλλιεργούμεναι δαπάναις καὶ πρὸς ὄφελος τῆς ἐγχωρίου περιουσίας τῶν Ἰονίων νήσων. Ἐξάγεται δὲ τὸ ἅλας κατὰ τὸν ἐξῆς περίπου τρόπον· ἀνασκάπτεται εἰς τὴν παραλίαν μικρὰ ἀβαθὴς λίμνη (καζάνι, γκιόλι), εἰς ἣν διὰ χάνδακος μετοχετεύεται ἐκ τῆς θαλάσσης τὸ ὕδωρ, ἐνθα τοῦτο ἐναποτίθῃσι πάσας τὰς ζένας ὕλας, αἷς ἤθελε περιέχει. Ἐκεῖθεν μετοχετεύεται τὸ ὕδωρ ἢ εἰς τοὺς λεγομένους θερμοστατήρας (παρακάζανα), ἃν ᾖνε ἀνάγκη καὶ πάλιν νὰ καθαρισθῇ ἢ, ἄλλως, ἀπ' εὐθείας εἰς τὰ ἀλατοπήγια (τηγάνια). Εἶνε δὲ ταῦτα κατὰ σειρὰν κείμενα καὶ τετραγωνικὰ περίπου κοιλώματα, ἐνθα τὸ ὕδωρ ἀφίεται τῇ ἐπενεργείᾳ τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ ἡλίου νὰ ἐξατμισθῇ. Τὰ ἀλατοπήγια συγκοινωνοῦσι πρὸς ἄλληλα δι' ὀχετῶν, τὸ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ αὐτῶν διάστημα, ἔχον φυσικῶς ὑψηλοτέραν ἐπιφάνειαν, καλεῖται τράπεζα (τραπέζι). Ἐπὶ τῶν τραπέζων τούτων σχηματίζονται οἱ σωροὶ τοῦ ἁλατος, ἅμα τοῦτο παρασκευασθῇ προσηκόντως εἰς τὰ ἀλατοπήγια.

Ἀλλὰ τοῦ ἁλατος ἐκείνου τῶν σωρῶν δὲν δύναται ἀκόμη νὰ γείνη χρῆσις, διότι εἶνε πικρὸν τὴν γεῦσιν καὶ τοῦτο ἔνεκα τοῦ μαγνησιακοῦ ἁλατος, ὅπερ πάντοτε περιέχεται εἰς τὸ θαλάσσιον ὕδωρ. Ἴνα λοιπὸν καθαρισθῶσιν οἱ σωροὶ πρέπει νὰ μείνωσιν εἰς τὸ ὑπαιθρον ἐπὶ τινὰ χρόνον καὶ τότε μόνον καθίσταται τὸ ἅλας λευκὸν καὶ ἀποβάλλει τὴν προτέραν πικρίαν. Διαχωρίζουσιν ἔπειτα τὸ ἅλας εἰς λευκὸν καὶ εἰς μαῦρον, ὅπερ διατηρεῖ εἰσέτι ποσόν τι μαγνησιακοῦ ἁλατος καὶ παρὰ τὴν κοινὴν δόξαν ἀλατίζει πολὺ

ὀλιγώτερον ἢ τὸ λευκόν, διὰ τὸν λόγον ὅτι εἶνε ὀλιγώτερον καθαρόν.

Τοιαύτη τις περίπου καὶ ἐν ὀλίγοις γίνεται ἡ καλλιέργεια τῶν ἀλυκῶν παρ' ἡμῖν, ἠθέλομεν δὲ χωρῆσαι ἔξω τοῦ σκοποῦ τοῦ προκειμένου ἄρθρου, ἂν ἐπεχειροῦμεν νὰ διαλάβωμεν καὶ περὶ τῶν ἐργαλείων, ὧν γίνεται χρῆσις, καὶ περὶ ἄλλων, ἥττονος λόγου ἀξίων λεπτομερειῶν.

Καὶ ἐν Γαλλίᾳ θαλάσσιον σχεδὸν μόνον ἅλας καταναλίσκεται, ἡ δὲ καλλιέργεια τῶν ἀλυκῶν ἐνεργεῖται κατὰ τρόπον παρεμφερῆ πρὸς τὰ παρ' ἡμῖν γινόμενα, πλὴν ὅτι καὶ ἐν τούτοις, ὡς εἶνε φυσικόν, τὰ ἐκεῖ εἶνε πολὺ τεχνικώτερα.

Ὑπάρχουσι δὲ ἐν Γαλλίᾳ καὶ πηγαὶ καὶ φρέατα ἁλμυροῦ ὕδατος, ἐξ ὧν ἀπὸ χρόνων ἡδὴ πολὺ παλαιῶν ἐξάγεται ἅλας. Ἴνα ἐξατμισθῇ τὸ ὕδωρ τῶν πηγῶν καὶ φρεάτων τούτων μετεχειρίζοντο ἄλλοτε τὸ πῦρ, τὰ νῦν ὅμως ἐνεργοῦσι τὴν ἐξάτμισιν κατὰ τρόπον ἄλλον, πολὺ εὐκολώτερον, τὸν ὅποιον μεταχειρίζονται καὶ διὰ τὸ θαλάσσιον ὕδωρ εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, εἰς τὰ ὅποια ὁ ἥλιος δὲν εἶνε ἱκανῶς καυστικὸς, ὥστε νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν ἐξάτμισιν. Ἐπιχύνουσι δὴλα δὴ ἐλαφρῶς τὸ ἁλμυρὸν ὕδωρ εἰς δέσμας ἀκανθῶν, τὰς ὁποίας περιελκύουσι δια ξυλίνων κιγκλίδων καὶ ἐπιστεγάζουσιν ἔπειτα αὐτάς. Τοιοῦτον τρόπον τελεῖται αὐτομάτως ἡ ἐξάτμισις, ὥστε μετὰ τινὰ χρόνον τὸ ἐπιχυθὲν ὕδωρ περιέχει ἔως 14—20 % ἁλατος, τότε δὲ θέτουσιν αὐτὸ εἰς λέβητας, ἐνθα ὁλοσχερῶς ἐξατμίζεται μέχρι ἀποκρυσταλλώσεως.

Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι πλὴν τοῦ θαλασσοῦ ὑπάρχει καὶ τὸ ὀρυκτὸν ἅλας, ὅπερ εὐρίσκεται εἰς κοιτάσματα ὑπὸ τὴν γῆν καὶ ἐκεῖθεν ἐξάγεται ὡς καὶ τὰ λοιπὰ ὀρυκτά.

Ὅταν τὸ ὀρυκτὸν ἅλας εὐρίσκηται εἰς μεγάλους συμπαγεῖς ὄγκους, ἐξορύσσεται ὅπως καὶ οἱ ὀρυκτοὶ ἄνθρακες. Ὀρύσσονται δὴλα δὴ φρέατα ἄγοντα μέχρι τοῦ κοιτάσματος καὶ ἐξάγεται τὸ ἅλας διὰ τῆς σκαπάνης· πρὸς διευκόλυνσιν δὲ τῆς ἐξαγωγῆς διατρύπωνται ὑπόγειαι στοαὶ διὰ μέσου τοῦ ὀρυκτοῦ.

Τὸ οὕτως ὅμως ἐξαχθὲν ὀρυκτὸν ἅλας οὐδέποτε εἶνε ἀρκούντως καθαρὸν, ὥστε ἀμέσως νὰ δύνηται νὰ παραδοθῇ εἰς κατανάλωσιν. Συνήθως παρουσιάζεται ὑπὸ τὴν μορφήν κρυσταλλικῆς οὐτως εἰπεῖν μάζης, ἥς τὸ χρῶμα ποικίλλει ἀπὸ τοῦ ἐλαφροῦ ροδίνου μέχρι τοῦ μαύρου. Δὲν δύναται τις λοιπὸν νὰ μεταχειρισθῇ τὸ τοιοῦτον ἅλας πρὶν ἢ τὸ διαλύσῃ εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὸ καθαρίσῃ διὰ τῆς ἐξατμίσεως.

Ὅταν τὸ κοίτασμα δὲν ἔχῃ ἱκανὸν πάχος, ὥστε νὰ ᾖνε δυνατόν νὰ γείνωσι στοαὶ, ἀνοίγουσιν ὁπὴν ἔχουσιν μέχρι τοῦ κοιτάσματος καὶ ἐκεῖθεν ἀφίνοσι νὰ βούσῃ εἰς τὰ ἐντὸς τὸ ὕδωρ πλησιοχώρου τινὸς βυαλίου.

Τὸ ὕδωρ τοῦτο, ἀφ' οὗ ἐμπλησθῇ ἁλατος, ἐ-

ξάγεται δι' ἀντλίας ἐκ τοῦ ὀρυχείου καὶ υποβάλλεται εἰς ἐξάτμιν.

Ἐν Γαλλίᾳ ὑπάρχουσι κοιτάσματα τινα ὀρυκτοῦ ἄλατος, τὰ ὁποῖα ἐξορύσσονται εἴτε διὰ στοῶν ὑπογείων, εἴτε, ὡς εἴπομεν, διὰ τῆς εἰσροῆς τοῦ ὕδατος. Τὰ κυριώτατα τῶν κοιτασμάτων τούτων ὑπάρχουσιν ἐν τοῖς νομοῖς τῶν κάτω Πυρηναίων, τοῦ Μοσέλλα, τῆς Μέρθης καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἀλλὰ ταῦτα οὐδὲ κἂν δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰ θαυμαστά κοιτάσματα τοῦ ὀρυκτοῦ ἄλατος τῆς Γαλλικίας. Ἐκεῖ τὸ ἄλας σχηματίζει στρώματα πολλῶν ἑκατοντάδων μέτρων πάχους καὶ κατέχει ἀπέραντον ἔκτασιν. Τὰ ἐν Wieliczka μεταλλεῖα τοῦ ἄλατος ἐκτείνονται ἐπὶ 3 χιλιομέτρων μῆκος καὶ πλεόν τοῦ ἐνὸς χιλιομέτρου πλάτος, τὸ δὲ ἐν αὐτοῖς συμπαγὲς κοίτασμα τοῦ ἄλατος ἔχει πάχος 340 μέτρων. Ὅμοιās περίπου διαστάσεις ἔχουσι καὶ τὰ μεταλλεῖα τὰ ἐν Bochnia. Καὶ ἐν Wieliczka καὶ τὰ ἐν Bochnia μεταλλεῖα εἶνε ἰδιοκτησία τοῦ Αὐστριακοῦ στέμματος, παράγουσι δὲ ἐτησίως πολλὰς χιλιάδας κανταρίων ἄλατος.

Ἄγπελογίσθη, λέγει ὁ κ. Badin ἐν τῷ περὶ ἄντρων καὶ σπηλαίων περισπουδάστῳ αὐτοῦ συγγράμματι, ὅτι διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τις τοὺς ἀτελευτήτους λαβυρίθους τῶν στοῶν, τῶν αἰθουσῶν, τῶν ἀποθηκῶν, ἃς ἐγκλείουσι τὰ μεταλλεῖα τῆς Wieliczka, ἔπρεπε νὰ διατρίψῃ τέσσαρας ἐβδομάδας ὑπὸ τὴν γῆν καὶ νὰ περιπατῇ ὀκτὼ ὥρας καθ' ἑκάστην. Τὸ ὀλικὸν μῆκος πασῶν τῶν στοῶν ὑπολογίζεται εἰς 432 χιλιομέτρα.

Ἐν ἐκ τῶν περιεργότερων ἐντὸς τῶν ἀχανῶν ἐκείνων κοιλωμάτων, ἅτινα ἀντανακλῶσι πανταχόθεν ὡς τὸ κρύσταλλον τὴν λάμψιν τῶν λύχνων καὶ τῶν λαμπάδων, εἶνε τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἀγ. Ἀντωνίου, κείμενον εἰς τὸ πρῶτον πάτωμα. Τὸ παρεκκλήσιον τοῦτο εἶνε ἐσκαμμένον ἐν αὐτῷ τῷ μεταλλεῖῳ καὶ σύγκειται ὅλον ἐξ ἄλατος ἢ ἀγία τράπεζα, τὰ ἀγάλματα, αἱ στήλαι, ὁ ἄμβων, τὰ κοσμήματα, τὰ πάντα εἶνε ἐξ ἄλατος.

Ἐἰς τὸ δευτέρον πάτωμα, (μεταχειριζόμεθα τὴν λέξιν πάτωμα ἵνα εὐκρινέστερον δηλωθῇ τὸ πρᾶγμα), βλέπει τις λίμνην 160 μέτρων μῆκος καὶ 12 βάθους, σχηματισθεῖσαν ἐξ ἐνσταλαγμῶν. Οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὰ μεταλλεῖα οὐδέποτε παραλείπουσι νὰ διατρέξωσιν ἐν λέμβῳ τὴν λίμνην ταύτην. Τὸ ἐν τῷ μέσῳ ψηλαφητοῦ σκότους ὑποτρέμον φῶς τῶν λαμπάδων, ἡ ἐν σιγῇ ἐπὶ τῶν ἀκινήτων ὑδάτων οἶοναί ὀλισθαίνουσα λέμβος, αἱ ἐκρήξεις τῆς πυρίτιδος διαρρηγνυούσης καὶ ἀποκοπτούσης μεγάλους ὄγκους ἄλατος, διεγείρουσιν ἐν τῇ ψυχῇ τὴν ἰδέαν ὑποχθονίου τινὸς κόσμου καὶ τρόμου θρησκευτικοῦ καὶ μυστηριώδους πληροῦσιν αὐτήν.

Πολλὰκις ἔσχον χώραν ἐν τοῖς ἐν Wieliczka μεταλλεῖσι λαμπραὶ ἑορταὶ καὶ πανηγύρεις, ἐξ ὧν

εἶνε μάλιστα μνήμης ἀξία ἡ γενομένη ἐν ἔτει 1624, ἕνεκα τοῦ γάμου τῆς βασιλίσσης Σοφίας, συζύγου Βλαδισλάου τοῦ Ἰαγελλῶνος. Ὅσάκις ἄλλως μέλος τι τοῦ Αὐτοκρατοκοῦ Οἴκου τῆς Αὐστρίας ἐπισκέπτεται τὰ λαμπρὰ ἐκεῖνα ἄλατορυχεῖα, τὰ κοσμοῦσι πολυτελέστατα διὰ τὴν περίστασιν καὶ λαμπρῶς τὰ φωτίζουν. Κάτοπτρα, πολυέλαιοι, παραπετάσματα διατίθενται ἐν εὐρυτάτῃ καὶ κανονικῇ αἰθούσῃ κυκλοτερῆς στοᾷ ὑποβασταζομένη ὑπὸ στηλῶν ἐξ ἄλατος εἶνε ὀρισμένη διὰ τὴν μουσικὴν, ἥς τὰ γλυκύφθογγα μέλη ἐμποιοῦσι παράδοξον ἐντύπωσιν ὑπὸ τοῦς ἡχήμεντας ἐκεῖνους θόλους.

Ἡ ζωηροτέρα φαντασία δύναται μόλις νὰ συλλάβῃ ἰδέαν τοιοῦτου θεάματος, ὅπερ βλέπων τις νομίζει ὅτι ἐγένοντο πρᾶγμα τὰ παραμύθια τῶν Νεράιδων.»

Ὅθεν τὰ μεταλλεῖα ταῦτα ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς πολλὰς καὶ πολυεδαῖς δημοτικὰς παραδόσεις. Διηγείτο ὁ λαὸς ὅτι οἱ ἐκεῖ ἐργαζόμενοι ἦσαν μοιραίως καταδεδικασμένοι νὰ μὴ ἐπανιδῶσι τοῦ ἡλίου τὸ φῶς. Ὅτι μόλις ὑπὸ τὴν γῆν καταβάντες αὐτοὶ τε καὶ αἱ οἰκογένειαι τῶν ἀπετέλουν φυλὴν ὑποχθονίον ἥτις ἐγεννᾶτο, ἔζη καὶ ἀπέθνησκεν ἐκεῖ κάτω, εἰς τὸ σκότος τὸ βαθύτατον.

Ἀγνωστον εἶνε πότε πρῶτον ἀπεκαλύφθησαν τὰ κοιτάσματα ταῦτα τῶν Καρπαθίων ἡξεύρομεν μόνον ὅτι ἐξωρύσσετο ἐκεῖθεν ἄλας ἤδη κατὰ τὸν 18^{ον} αἰῶνα. Δημοτικῇ τις παράδοσις, ἣν ἀναφέρει ὁ Ἀδὰμ Στρέλλερ, ἀποδίδει τὴν πρώτην αὐτῶν εὕρεσιν εἰς περιεργὸν συμβεβηκός.

Ἡ ἡγεμονία τῆς Οὐγγαρίας Κουνηγόνδη, μνηστὴ Βολεσλάου τοῦ Ἀγιοῦ, βασιλέως τῆς Πολωνίας, δὲν ἠθέλησε νὰ δεχθῇ οὐδεμίαν προίκα παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς οὔτε εἰς χρυσόν, οὔτε εἰς ἄργυρον, πορευομένη ὅμως εἰς Πολωνίαν διέβη διὰ τῶν μεταλλείων τῶν ἀλάτων τῆς Οὐγγαρίας καὶ ἔρριψεν ἐκεῖ τὸν νυμφικόν της δακτύλιον. Μόλις ἐφθασεν εἰς τὴν Κρακοβίαν, ἡ Κουνηγόνδη ἐζήτησε νὰ τὴν ὀδηγήσωσιν εἰς Wieliczka καὶ διέταξε ν' ἀνασκάψωσι τὴν γῆν ἐνώπιόν της. Ἡ διαταγὴ ἐξετελέσθη, ἀπεκαλύφθη δὲ μεταλλεῖον ἄλατος πλουσιώτατον. Εἰς τὸ πρῶτον τεμάχιον ἄλατος, ὅπερ ἐξωρύχθη, ἀνευρέθη ὁ δακτύλιος τῆς ἡγεμονίδος.»

Ἐν Ἰνδίαῖς ὑπάρχουσι κοιτάσματα ὀρυκτοῦ ἄλατος σπουδαιότερα ἔτι τῶν ἐν Γαλλικίᾳ καλοῦνται δὲ ταῦτα Σειρά τοῦ Ἀλατος καὶ ἀποτελοῦσι πρᾶγματι σειρὰν ὁρέων 200 χιλιομέτρων μῆκους.

Τὸ ἄλας λοιπὸν, τὸ ἀπαραίτητον τοῦτο εἰς τὸν ἄνθρωπον ἄρτυμα, τόσον ἀφθόνως διεχύθη ἐπὶ τῆς γῆς, ὥστε οὐδεὶς εἶνε φόβος μήποτε τυχόν ἐκλείψῃ.

ΤΟ ΠΑΡΑΣΗΜΟΝ ΤΟΥ ΚΗΝΗΜΙΔΟΔΕΣΜΟΥ

Τὸ παράσημον τοῦ Κνημιδοδέσμου εἶναι τὸ ἀρχαιότατον τῆς Ἀγγλίας παράσημον. Τὸ δῶνυμον Ἱπποτικὸν Τάγμα, τὸ *Eugénestator Tάγμα* τοῦ Κνημιδοδέσμου (The most honorable Order of the Garter), ἰδρύθη τῇ 19 Ἰανουαρίου 1350, παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἐδουάρδου Γ', κατ' ἀπομίμησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ στρατιωτικῶν ταγμάτων τῆς ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης. Κατὰ τὸν Ἀγγλον ἱστορικὸν Hume, ὁ βασιλεὺς Ἐδουάρδος, «οὗ ἡ ἔμφρων «διαγωγὴ καὶ οἱ στρατιωτικοὶ θρίαμβοι ἐξῆψαν «τὸ πολεμικὸν πνεῦμα καὶ τὴν ἔμιλλαν τῆς ἀγγλικῆς Εὐγενείας, συνέστησε τὸ Τάγμα τοῦ Κνημιδοδέσμου, ὅπως ἔτι μᾶλλον κρατύνῃ τὸ πνεῦμα τοῦτο τῆς ἀμίλλης καὶ τῆς ὑποταγῆς τῷ «Ἡγεμόνι». Ἀλλὰ παράδοσις τις ἄλλως ἀναφέρει τὴν ἀρχὴν τοῦ παρασήμου καὶ τοῦ τάγματος τοῦ Κνημιδοδέσμου. Κατὰ τὴν παράδοσιν αὐτὴν, ἦτις ὅμως ἐπ' οὐδεμιᾷς στηρίζεται αὐθεντικῶς, ἐν τῇ ἀκμῇ χοροῦ τινος ἐν τῇ ἀγγλικῇ Αὐλῇ, ἡ ὥραία κόμησσα τῆς Σαλίσβουρυ ἄφησε τὸν κνημιδόδεσμον αὐτῆς νὰ πέσῃ· ὁ βασιλεὺς Ἐδουάρδος, ὅστις, φαίνεται, ἐνδιεφέρετο νὰ παρακολουθῇ τῆς κομῆσσης τὰ βήματα, καὶ οὗ τὴν προσοχὴν οὐδὲν ἐκ τῶν συμβαινόντων αὐτῇ διέφευγε, κύψας ἔλαβε τὸν κνημιδόδεσμον. Τινὲς ἐκ τῶν Αὐλικῶν ὑπεμειδίσαν. Ὁ Ἐδουάρδος διέκρινε τὰ μειδιάματα, οὐδ' ἠπατήθη ἐπὶ τῆς ἐννοίας αὐτῶν· στραφεὶς πρὸς τοὺτους εἶπε: Honni soit qui mal y pense. Τοῦτο, κατὰ τὴν κυρίαν καὶ ἀπλὴν ἐννοίαν αὐτοῦ μεταφραζόμενον, καὶ κατὰ τὴν ἀβρότητα τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης ἐξελληνιζόμενον, σημαίνει, ἐπιτραπέσιωσαν ἡμῖν αἱ λέξεις, *Τὴν κακὴν τοῦ ὅποιος κακοβάλλει*· κατὰ τὴν ἀβροτέραν καὶ τεχνικωτέραν φράσιν τῆς σήμερον, ἑλληνιστὶ δύναται νὰ μεταφρασθῇ: *Ἐρρέτω δ' ἐπὶ τούτῳ κακὰ ὑπονοῶν*. Ὡς ἀνωτέρω εἵπομεν, τοιαύτην τινα ἡ παράδοσις ἀναγράφει τὴν ἀρχὴν τοῦ τάγματος τοῦ Κνημιδοδέσμου. Ἡ σιωπὴ δὲ τῶν Ὀργανικῶν Διαταγμάτων τοῦ Τάγματος ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῆς φράσεως, ἥτις ἀναγράφεται ἐπὶ τῆς λωρίδος τοῦ Κνημιδοδέσμου, τῆς ὡς ἀνωτέρω φράσεως τοῦ Ἐδουάρδου, τὰ ἀνεμμένα ἤθη

1. Ἐπόμενοι τῇ συνθεῇ, ἐν προηγουμένῳ φύλλῳ ἀπεκατέσαμεν ἑλληνιστὶ παράσημον τῆς Περικνημίδος τὸ παράσημον τῆς Jarretière μελετήσαντες ὅμως ἀκολούθως εὐρομεν, ὅτι ἀκριβέστερον ἑλληνιστὶ δυνάμεθα ἴσως νὰ γράψωμεν «Κνημιδόδεσμος». Ἡ λέξις δ' αὕτη ἀκριβῶς ὀρίζει τὸ πρᾶγμα· διότι ὁ δεσμός ἡ ταινία αὕτη δένει καὶ συγκρατεῖ τὴν «Κνημίδα», ἥτοι τὸ καλτσούνι, οὔτε περιβάλλει δὲ τὴν κνήμην ὅλην, ἵνα κληθῇ Περικνημῖς, ἄλλο δὲ ἡ Περικνημῖς, ἥτις εἶναι τὸ τουρκιστὶ «Τουζλουκι», οὕτε δένει τὸ γόνυ, καθόσον τίθεται κάτωθεν αὐτοῦ, οὔτε χρησιμεύει εἰς δέσιν τοῦ γόνατος, ὅπως ὀνομασθῇ «Γονατόδεσμος». Ἀλλως τε καὶ ἡ κοινὴ γλῶσσα ἀκριβέστερον καὶ ὁρθότερον ὀρίζει τὸ πρᾶγμα, «Καλτσοδέταν» λέγουσα, ἥτοι δεσμὸν ἡ ταινίαν, δένουσαν τὴν κάλσιν, ἢ κνημίδα.

τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν συνέστη τὸ Τάγμα, καὶ ἡ δυσκολία τῆς ἄλλως ἀνεξηγήτου φράσεως, καὶ τοῦ ἔτι μᾶλλον ἀνεξηγήτου παρασήμου, παρέχουσι κύρος εἰς τὴν κοινὴν παράδοσιν περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ τάγματος τῶν Κνημιδοδεσμοφόρων, ὅτι δηλαδή ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀπὸ τι τέλος διφορούμενον, καὶ ἐκ τῆς λήθης τοῦ Ἐδουάρδου, ὅτι ἦν Βασιλεὺς· ἐνώπιον τῆς Σαλίσβουρυ, ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἀπεδείχθη ἀνὴρ ἀπλῶς, ἐνώπιον ὥραίας καὶ ἀγαπωμένης γυναικὸς· καὶ ὁ σκηπτρον καὶ ξίφος κρατῶν Βασιλεὺς καὶ Στρατιώτης ἐκυψε προθύμως, ὅπως συλλέξῃ τὴν ταινίαν, τὴν δένουσαν τὴν κνημίδα ἀγαπητῆς γυναικὸς.

Ἀλλ' οἰαδῆποτε ἂν ἡ ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ γένεσις τοῦ παρασήμου τοῦ Κνημιδοδέσμου, δὲν ἐβράδυνα τοῦτο νὰ καταστῇ τὸ πρωτεύον τῶν τῆς Ἀγγλίας· οἱ δὲ μετὰ τὸν Ἐδουάρδον Βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας συνεπλήρωσαν τὰ πρῶτα περὶ αὐτοῦ ὀργανικὰ Διατάγματα. Οὕτως ὁ μὲν Ἐρρίκος Η' ἐδημοσίευσεν τῇ 23 Ἀπριλίου 1522 νέον Διάταγμα, συμπληροῦν τὸ τοῦ Ἐδουάρδου Γ', ὅπερ ἰσχύει μέχρι τοῦ νῦν, ἄλλοι δ' ἀκολούθως προσέθηκαν εἰς τοῦτο ἄρθρα ἔτερα. Τὸ παράσημον τοῦ Τάγματος κατ' ἀρχὰς ἦν ἀπλοῦς τις κνημιδόδεσμος, ἐκ βελούδου βαθυκυάνου, ἔχων χρυσοῖς γράμματα κεντημένας τὰς λέξεις Honni soit qui mal y pense, καὶ δενόμενος εἰς τὴν ἀριστερὰν κνήμην. Ὁ Ἐρρίκος Ζ' προσέθετο τὸ τριάκοντα οὐγγίαις ζυγίζον ἐκ χρυσοῦ περιδέραιον, ἀπ' οὗ κρέμαται ἐκ μετάλλου μιλτωμένου ἀγαλμάτιον τοῦ ἁγίου Γεωργίου, φονεύοντος τὸν δράκοντα, ἀκολούθως δὲ καὶ τὴν κυανὴν ταινίαν, ἀπ' ἧς κρέμαται ἐπίσης μετάλλιον χρυσοῦν, φέρον ἀναγεγλυμμένον τὸν ἅγιον Γεώργιον· τέλος ὁ Κάρολος Α' προσέθετο τὸν ἀστέρα. Τέσσαρα οὕτω μερικὰ παράσημα φέρει ὁ πλήρης θέλων νὰ φέρῃ τὸ παράσημον τοῦ Κνημιδοδέσμου. Εἶναι δὲ κεκανονισμένη καὶ ἰδιαιτέρα ἐνδυμασία, μετὰ χλαμύδος, ἣν πρέπει νὰ φορῇ ὁ τοῦ Κνημιδοδέσμου Ἱππότης.

Ἡ τελετὴ τῆς περιβολῆς τῶν παρασήμων τοῦ Τάγματος τοῦ Κνημιδοδέσμου, ἡ μᾶλλον τῆς χειροτονίας, οὕτως εἰπεῖν, τινὸς, ὡς Ἱππότης τοῦ δμωνύμου Τάγματος, τελεῖται πανηγυρικωτάτη, καὶ καθ' ὅλας τὰς μεσαιωνικὰς διατυπώσεις. Παρλαίποντες τὰ καθ' ἕκαστον τῆς τελετῆς, σημειοῦμεν ἐνταῦθα τοὺς λόγους, οὓς ὁ τοῦ Τάγματος Καγγελάριος, ὅστις εἶναι ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ Ὁξφόρ, ἀπαγγέλλει, περιβάλλον τὸν νέον Ἱππότην ἕκαστον τῶν παρασήμων.

Δένων περὶ τὸ ἀνώτερον μέρος τῆς ἀριστερᾶς κνήμης αὐτοῦ τὸν Κνημιδόδεσμον, λέγει: «Πρὸς «τιμὴν τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ καὶ εἰς μνήμην «τοῦ εὐτυχοῦς μάρτυρος Ἀγίου Γεωργίου, δένω «περὶ τὴν κνήμην σου, διὰ τὴν δόξαν σου, τὸν εὐ- «γενέστατον αὐτὸν κνημιδόδεσμον. Φέρε τοῦτον

«ὥς σύμβολον τοῦ ἐνδοξοτάτου τούτου Τάγματος, καὶ μὴ λησμονεῖς μήτε παραμέλει αὐτόν· οὗτος ἀναμνησκέει σοι, ὅτι ὀφείλεις νὰ ἦσαι «θαρράλεος, καὶ, εἰς πόλεμον δίκαιον ἐμπλεκόμενος, νὰ διατελῇ σταθερὸς, ἀνδρεῖος καὶ νικητής». Περιβάλλων τῷ νέῳ Ἱππότη τὸ περιδέραιον καὶ τὴν ταινίαν, ὁ αὐτὸς Ἐπίσκοπος λέγει: «Φέρε, περὶ τὸν τράχηλόν σου, τὴν ταινίαν αὐτήν, τὴν κεκοσμημένην τῇ εἰκόνι τοῦ «εὐτυχοῦς μάρτυρος καὶ στρατιώτου τοῦ Χριστοῦ ἁγίου Γεωργίου. Ὑπὸ τοῦ παραδείγματος αὐτοῦ «παρορμώμενος, θριάμβευε καὶ τῶν εὐτυχῶν καὶ «τῶν δυστυχῶν περιστάσεων, ὅπως, νικήσας εὐτόλμως τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σώματός σου καὶ τῆς «ψυχῆς σου, δυνήθῃς οὐ μόνον ν' ἀπολαύσῃς τὴν «δόξαν τῆς κοσμικῆς μάχης αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἐ- «πιστεφθῇς ἐτι τῇ δάφνι τῆς αἰωνίου νίκης». Περιβάλλων τῷ νέῳ Ἱππότη τὸν μανδύαν, τῷ λέγει, πάντοτε ὁ αὐτὸς Ἐπίσκοπος τῆς Ὁξφόρ: «Λάβε τὸν ὑγινοβαφῆ (cramoisie) μανδύαν «τοῦτον, εἰς αὐξήσιν τῆς εὐτυχίας σου, ὡς ἐνέ- «χυρον καὶ σημεῖον τοῦ ἐντιμοτάτου Τάγματος «εἰς ὃ εἰσῆλθες. Θεωρακισμένος τούτῳ, ἔσο ἀν- «δρεῖος, ὅπως οὐ μόνον πολεμῇς ἰσχυρῶς, ἀλλὰ «καὶ προσφέρῃς τὸ αἷμά σου ὑπὲρ τῆς Πίστεως «τοῦ Χριστοῦ, ὑπὲρ τῶν ἐλευθεριῶν τῆς Ἐκκλη- «σίας, καὶ ὑπὲρ τῆς δικαίας καὶ ἀναποδράστου ἀ- «μύνης τῶν καταπιεζομένων καὶ τῶν ἐνδεῶν». Ἐπὶ τέλει, ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ φέρων τὴν χλαμύδα, ὁ Ἐπίσκοπος λέγει τῷ προχειριζομένῳ: «Δέχθητι τὴν χλαμύδα αὐτήν τὴν οὐρανόχρουν, «ἀδιδόμενὴν παρὰ τοῦ ἐξοχωτάτου Τάγματος, εἰς «αὐξήσιν τῆς εὐτυχίας σου, πεπλοτισμένην τῷ «θυρεῷ καὶ τῷ ἐρυθρῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. «Τῇ δυνάμει αὐτῆς εἶθε ἀσφαλῶς νὰ διασπᾷς «τάς τάξεις τῶν ἐχθρῶν σου, καὶ ἔσται ἀναδεί- «κνυσαι νικητής· καὶ, πληρωθεὶς δόξης ἐν τῷ «ἐγκοσμίῳ πολέμῳ τούτῳ, διὰ πράξεων ἡρώ- «ικῶν καὶ ἐξόχων, δυνήθῃς ν' ἀπολαύσῃς τὸν «θρίαμβον καὶ τὴν αἰωνίαν χαράν».

Τοιαῦτα εἰσιν αἰεὶ εὐχαί, ἃς ἀπαγγέλλει ὁ Καγ- γελάριος τοῦ Τάγματος· ἀγνοοῦμεν ὅμως, ἐάν καὶ εἰς τὸν Σουλτάνον Ἀζίζ, ἱππότην τοῦ Κνημιδοδέσμου γενόμενον, ἀπηγγέλθησαν αἱ αὐταὶ εὐχαί. Τὸ ἐφ' ἡμῖν ὀφείλομεν νὰ εἰπώμεν, ὅτι σπανίως καταλληλότερον ἐρρέθησαν αὐταὶ ἢ σήμερον, ὅτε ὁ Ἐπίσκοπος ἀπηθύνη ταύτας πρὸς τὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων. Εἶθε δὲ αἱ εὐχαὶ αὐταὶ νὰ γίνωσι σὰρξ, ἐν ἡμέρᾳ προσεχεῖ.

Ἄλλ' ἂν ἡ τελετὴ τῆς περιβολῆς τῶν παρασῆμων τοῦ Κνημιδοδέσμου θυσίαν αἵματος ἀρέσως μὴ φέρῃ, φορολογεῖ ὅμως τὸ ταμεῖον τοῦ προχειριζομένου Ἱππότη. Κατὰ τὰ Ὁργανικὰ Διατάγματα, ἐάν ὁ νέος Ἱππότης ἦναι Βασιλεὺς ξένος, ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ χειροτονοῦμενος: α') λίρας 20 ἢ φράγκα 500, ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῶν Κληρικῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν Ἱπποτῶν

τοῦ Οὐνδωρ. Τὸ ποσὸν τοῦτο πρέπει νὰ καταβάλλεται, ἅμα τῆς τελετῆς τῆς χειροτονίας γενομένης, ἀπαγορεύεται δὲ ῥητῶς παρὰ τῶν Κανονισμῶν ἡ πρόοδος εἰς τὰς ἄλλας διατυπώσεις, πρὸ τῆς πληρωμῆς τοῦ ποσοῦ τούτου· β') 16 λίρας (φράγκα 400) ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιαρχῶν, τῶν ψαλτῶν καὶ τῶν κωδωνοκρουστῶν· γ') λίρας 13 (φρ. 325) εἰς ἐξ ἡ ἐπτά ὑπαλλήλους· δ') λίρας 60 (φρ. 1500) διὰ τὴν ἐνδυμασίαν τοῦ· ε') λίρας 30 (φρ. 750) ὡς δῶρεον ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ· ς') λίρας 20 (φρ. 500) ὑπὲρ τοῦ Κλητῆρος τῆς μελαίνης βάβδου· ζ') λίρας 12 (φρ. 300) εἰς τοὺς σαλπικτὰς τοῦ Βασιλέως· η') λίρας 2 (φρ. 50) εἰς τοὺς ἀρχισαλπικτὰς· θ') λίρας 16 (φρ. 400) εἰς τοὺς μουσικούς· ι') λίρας 4 (φρ. 100) τοῖς τυμπανισταῖς· ια') λίρας 3 (φρ. 75) τοῖς μαγείροις τοῦ Βασιλέως· ιβ') λίρας 3 (φρ. 75) τοῖς θαλαμηπόλοις τοῦ Βασιλέως· ιγ') λίρας 6 (φρ. 150) τῷ ὀψοφυλάκῳ καὶ τῷ ταμείῳ τοῦ Βασιλέως. Εἶναι ἀληθές, ὅτι βραδύτερον οἱ ξένοι βασιλεῖς ἀπαλλάγησαν πασῶν τῶν καταβολῶν τούτων, ἀναβαινουσῶν εἰς ὑπερπεντακισχίλια φράγκα· ἀλλ' ὅμως οἱ ἀντιπροσωπεύσαντες τοὺς εἰς τὴν τελετὴν τῆς χειροτονίας πάντοτε προσήνεγκον τῷ Τάγματι δῶρα, σχεδὸν ἴσου ποσοῦ.¹

ΔΗΜΩΔΕΙΣ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΗΝΩΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

Ὁ Αὐγουστος ἐπλάκωσε, ἡ ἄκρα τοῦ χειμῶνος.

Διότι ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου ὁ καιρὸς ἄρχεται ἀποκλίνων πρὸς τὸ ψυχρότερον· θεωρεῖται δὲ ὁ Αὐγουστος ἀρχὴ τοῦ χειμῶνος, ὡς ὁ Μάρτιος, κατὰ τὴν ἀκόλουθον παροιμίαν, ἀρχὴ τοῦ θε- ρους:

Ἀπὸ Μαρτίου καλοκαιριάζει
κι' ἀπ' Αὐγούστου χειμωνιάζει.

Ἡ ἄλλως:

Ἀπὸ Μαρτίου καλοκαίρι, κι' ἀπ' Αὐγούστου χειμῶνα.

Καὶ ἀντιθέτως:

Μήτ' ὁ Μάρτης καλοκαίρι,
μήτ' ὁ Αὐγουστος χειμῶνας.

* Ἦλθεν ὁ Αὐγουστος, ἔπαρε τὴν κάππα σου.

Διότι τὸ ψῦχος κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον ἄρχεται καθιστάμενον ἐπαίσθητόν.

* Τ' Αὐγούστου τὰ βοριάσματα τὸ Μάϊ ἀναθυμῶνται.

Βοριάσματα εἶναι οἱ κατὰ τὸν Αὐγουστον πνέοντες ἔτησιαι, οἵτινες καθιστῶσι τὸν μῆνα τοῦτον ἐπίσης εὐάρεστον, ὡς τὸν Μάϊον.

* Ὁ ἥλιος τοῦ Μαχίου, τ' Αὐγούστου τὸ φεγγάρι.

Ὁ ἥλιος τοῦ Μαχίου καὶ τὸ φεγγάρι τοῦ Αὐ-

1. Αἱ ὥν.

γούστου, ἀναφέρονται καὶ ἐν δημοτικῷ τινι ᾠσμῳ πρὸς παράστασιν τῶν καλλωνῶν τῆς φύσεως. Ὁ Κωσταντῆς, οὗ τὴν μνηστὴν δολοφονεῖ ὁ Χάρος, ἐπιστρέφων ἐκ πανηγύρεως καὶ εὐρίσκων νεκρὰν αὐτὴν, λέγει πρὸς τὸν σκάπτοντα τὸν τάφον τῆς γέροντα :

Φιάστο πλατὺ τὸ μνημά της, μακρὸ γὰρ δύο νομάτους,
κι' ἀπὸ τῆ δέξια τῆ μεριᾶ ν' ἀφῆσθαι παραθύρι,
νὰ μπαίνει ὁ ἥλιος τοῦ Μαγιοῦ, τ' Αὐγούστου τὸ φεγγάρι.

Αὐγουστε, καλέ μου μῆνα, *
ἄνουν δύο φορεῖς τὸ χρόνον.
Ἀποκαλεῖται οὕτως ὁ Αὐγουστος, ὡς παρέχων τὰς πλείστας προσόδους· διότι κατ' αὐτὸν συγκομίζονται εἰς τὰς ἀποθήκας τὰ γεννήματα καὶ ἄλλοι καρποὶ, καὶ βρίθουσι σταφυλῶν αἱ ἄμπελοι· δύνανται ἐνὶ λόγῳ νὰ θεωρηθῇ, κατὰ τὴν ἔκφρασιν ἐτέρας παροιμίας, ὡς ὁ μῆνας * ποῦ τρέφει τοὺς ἑνδεκα.

Αὐγουστος ἄροχος, *
μοῦστος ἄμετρος.

Τοῦ Σωτῆρος τὰ λελέια, τοῦ Σταυροῦ τὰ χελιδόνια.
Παροιμία ἡπειρωτικὴ· οἱ πελαργοὶ ἐγκαταλείπουσι τὰ βόρεια τῆς Ἑλλάδος μέρη, μετανιστάμενοι εἰς θερμότερα κλίματα, τὴν 6 Αὐγούστου, ἑορτὴν τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, κατὰ τὴν προκειμένην παροιμίαν, ἥ ἡμέρας τινὰς βραδύτερον, κατὰ τὰς παρατηρήσεις τινῶν φυσιοδιῶν. Αἱ δὲ χελιδόνες μετανίστανται συνήθως μικρὸν πρὸ τῆς ὑπὸ τῆς παροιμίας τασσομένης ἡμέρας (14 Σεπτεμβρίου) ἐν Ἀττικῇ μέσος χρόνος τῆς μεταναστάσεως αὐτῶν εἶναι ἡ 6 Σεπτεμβρίου.

Εἰγῆκε τὸ ροδάκινο, *
ἄρχισε τὸ νυχτέρι.

Συνειθίζουσιν οἱ ἐργοστασιάρχαι, ὅταν ὥρμασῃ τὸ ροδάκινον (κατὰ τὰ τέλη περίπου Αὐγούστου) νὰ προσφέρωσιν ἐξ αὐτῶν εἰς τοὺς ἐργάτας των, ὑποσημαίνοντες ὅτι ἐπέστη ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν ἡ ἐργασία δεόν νὰ παρατείνηται μέχρι νυκτός.

Κάθε πρᾶγμα ἔς τὸν καιρὸν του κι' ὁ κολοῖς τὸν Αὐγουστο.
Καιρὸς παντὶ πράγματι. Κολοῖς, ἰχθὺς τοῦ εἵδους τῶν σκόμβρων.

Λιγοθυμᾷ τ' Αὐγούστου.

*
Ἀκατανόητος.

Η ΔΙΑ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ ΠΡΟΣΓΕΝΟΜΕΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

Πρὸ ἐνὸς περίπου αἰῶνος μόνις τετρακδίσιοι ἐργάται ἐκλωθον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τόσον νῆμα βαμβάκιου ὅσον σήμερον κλώθει εἰς ἐργάτης κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα· καὶ διὰ νὰ ἀλυσθῇ μία ὠρισμένη ποσότης σίτου ἀπηγοῦντο ἑκατὸν πεντήκοντα χεῖρες πλείοτερον παρ' ὅ,τι σήμερον, ἑκατοντάκις δὲ περισσότεραι χεῖρες διὰ νὰ

πλεχθῇ ἡ αὐτὴ ποσότης τριχάπτου (δαντέλλας). Πρὸς διύλισιν τῆς ζακχάρως ἀπαιτοῦνται σήμερον τόσαι ἡμέραι ὅσαι πρὸ τριάκοντα ἐτῶν ἀπηγοῦντο μῆνες. Ἄλλοτε μόνις ἐν διαστήματι ἐξ μηνῶν ἐπέθετον τὸν ὑδράργυρον ἐπὶ τῶν καθρεπτῶν, ἐνῶ σήμερον ἡ αὐτὴ ἐργασία περατοῦται ἐντὸς τεσσαράκοντα λεπτῶν τῆς ὥρας· ἡ δὲ μηχανὴ ἐνὸς πολεμικοῦ δικρότου σιδηροφράκτου πρώτης τάξεως ἐκτελεῖ ἐργασίαν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ὅσην τεσσαράκοντα δύο χιλιάδες ἱπποὶ δύνανται νὰ ἐργασθῶσι.¹

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* * Ἡ ἀλήθεια εἶνε ὡς σπέρμα ἀόρατον, τὸ ὁποῖον πετᾷ εἰς τὸν ἀέρα, καὶ μετὰ ταῦτα πίπτει τίς οἶδε ποῦ. Θάπτεται ὑπὸ τὴν κοπρίαν, καὶ μίαν ἡμέραν ἐξέρχεται ἐκείθεν ὑπὸ τὴν μορφὴν λεπτοῦ χόρτου. Διαβάτης τις τὴν παρατηρεῖ, γίνεται κύριος αὐτῆς, καὶ τὴν δεικνύει εἰς ὅλον τὸν κόσμον. (A. de Musset.)

* * Ἐσο πιστὸς καὶ ἀκριβὴς ἐν τοῖς σμικροῖς καὶ ἐν τοῖς κατὰ τὸ φαινόμενον μᾶλλον ἀσημάντοις πράγμασι τοῦ καθημερινοῦ βίου. Ἐκ μικρῶν σταγόνων ὕδατος ἀποτελεῖται ὁ μέγας ὠκεανός· ἐξ ἐλαχίστων στιγμῶν συνίσταται ὁ βίος· ἀπὸ διηνεκοῦς συμπλοκῆς χρηστῶν καὶ γενναίων φρονημάτων ἐν τοῖς σμικροῖς τὸ μέγα τῆς ἀρετῆς φρόνημα ἐν τοῖς μεγάλοις κατορθοῦται, καὶ ἀπὸ τῆς εὐαρεστήσεως ἐκάστης στιγμῆς παράγεται ἡ τοῦ ὅλου βίου ἐνδόμυχος εὐδαιμονία. (Zschokke.)

* * Δὲν ὑπάρχει ῥεύμα δυσκολιῶν τόσον βαθὺ καὶ ὀρμητικόν, ὥστε νὰ μὴ δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ τὸ περάσωμεν, ἐν ἔχωμεν θάρρος νὰ πηδαλιουχῶμεν καὶ δυνάμιν νὰ κωπηλατῶμεν.

* * Δὲν ἔχει μεγάλην ἀξίαν τὸ νὰ δεικνύῃ τις συμπεριφορὰν καλὴν πρὸς ἀνθρώπους καλῆς συμπεριφορᾶς. Ἀλλὰ τὸ νὰ δείξῃ τις καλὴν συμπεριφορὰν πρὸς ἀνθρώπους κακῆς συμπεριφορᾶς, τοῦτο εἶνε ἀρχὴ τῆς ἀρετῆς.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΗΣ ΧΑΜΚΩΣ

Τὶ τρόμος ἐπλάκωσε
Τὸ ἔρμυ Τεπλένι;
Σκιασμένος ὁ ἥλιος
Στὰ ὄρη προβαίνει·
Ὁλόγυρα σκάνονται
Βλασφήμiais, χαράis,
Κατάραις καὶ κλάυματα,
Καὶ τρόμου φωναίς.

Στὸ μαῦρο κρεβάτι της
Μὲ λύσσα σπαρνάει·
Γιὰ ἰδέσθαι, μὲ τὸ θάνατο
Βαρεῖα πολεμάει·
Ἀκόμη ἔς τὰ στήθαια
Τὴν ἄγρια ψυχὴ
Βαστάει μὲ τὰ ὀδόντια
Ἡ μάνη τοῦ Ἀλῆ.

1. Χρυσόπληξ.

Σηκώνει τὸ πρόσωπο,
Γυρίζει τὸ βλέμμα,
Ποῦ ὁ χάρος ἐθόλωσε,
Καὶ στάζει τὸ αἷμα.
Καὶ ποτὶν εἰς τὴν ὑστερή
Στιγμὴ ἀποζητᾷ;
Τηράει καὶ ἀγωνίζεται
Νὰ ἐγάλη μιλιᾷ.

Ἄ! θάνατε, σβύσε τῆς
Τὸ λόγο εἰς τὸ στόμα·
Γιὰ ἰδὲς, δὲν ἐγύρτασε
Τὰ αἵματα ἀκόμα·
Ἄ! λόγια τρομάρας
Κ' ὀλέθρου θὰ πεῖ,
Φαρμάκια, μαχαίρια
Θ' ἀφήσει τοῦ Ἀλῆ.

— Παιδί μου, ποῦ ἔβρισκσαι,
Καὶ μ' ἄφησες μόνῃ;
Ἄ! τρέξε, καὶ ὁ θάνατος
Γοργὰ μὲ πλανώνει.
Στὰ μαῦρά μου στήθῃ
Παγώνει ἡ καρδιά,
Καὶ εἰν' ἄλλαις γιομάταις
Ζωὴ καὶ χαρὰ.

Ὁ πόνος τὰ κόκκαλα
Μοῦ λύνει 'ς τὸ σῶμα·
Ἄνθεϊ σ' ἄλλα πρόσωπα
Τοῦ ῥόδου τὸ χρώμα·
Γιὰ μένα παντέρημο
Κρεββάτι 'ς τὴ γῆ,
Καὶ γι' ἄλλαις τραγούδια,
Στεφάνια, χοροὶ....

Ἄ! κάμε, παιδάκι μου,
Ἑρμα τὸ Γαρδίχι,
Πλατὸ κοιμητήριον
Νὰ βόσκουν οἱ λύκοι·
Ἄ! πνίξτε στὰ αἵματα
Μανάδες, παιδιὰ,
Παρθένας καὶ γέροντες·
Μαχαίρι, φωτιά!

Φωτιά καὶ μαχαίρια!
Στὴν ἔρημῃ ἀγκάλῃ
Τῆς κόρης, συντρίψτε
Τοῦ νιοῦ τὸ κεφάλι·
Τὸ δρέφος ποῦ τρέμοντας
Βαστάει 'στὸ θυζὶ,
Σφαμμένο 'στὰ πόδια τῆς
Ἡ μάνα νὰ ἰδῇ.

Μαχαίρι! Κι' ἀφήστε τους
Χαραῖς ἐδῶ κάτω
Ἀργὰ ξεψυχίσματα,
Λαχτάrais θανάτου.
Φωτιά καὶ μαχαίρια!
Μιά πλάκα νὰ κλῇ,
Καὶ γάμου στεφάνια,
Καὶ κόρη νεκρή.

Φωτιά καὶ μαχαίρια!...
Τί πάγος μὲ ζώνει;
Ἀνάθεμα, ἀνάθεμα!
Ὁ ἥλιος βολώνει.—
Ποῖα τρόμου φαντάσματα
Ἐμπρὸς μου θωρῶ;....
Ἀκέφαλα λείψανα
Τί θέλετε ἐδῶ;

Ἀἰμέ! στὸ κρεββάτι μου
Σιμώνουν ἀγάλια....
Ἄ! ῥίχνουν ἀπάνω μου
Τ' ἀγὰ τους κεφάλια·
Προφέρουν τὰ στόματα
Φοβέρα φρικτῇ.

Ἄ! φύγετε, ἀφήστε με
Ἀδέλφια τ' Ἀλῆ!

Μαχαίρι θεήλατο
Κρυφὰ φοβερίζει.
Φυλάξου! 'στὸ κάστρο σου
Ὁ χάρος γυρίζει!
᾿Ωμέναν' ἐσίμωσαν,
Ἐμπήκαν, ὄρμουν,
᾿Ωμένα τὸ αἷμά σου
Παιδί μου διψοῦν.

Ἄ! ἔπесе, ἔπесе
Ὁ πρῶτος σφαμμένος·
Κλονίζεται ὁ δευτέρος
Βαρεῖα λαβωμένος....
Ἀπάνω του ῥίχνονται
Σωρὸς τὰ σπαθιά...
Ὡ θάνατε, κλειστέ μου
Τὰ μάτια γοργὰ.

Αὐπῆσου με θάνατε...
Ἀκόμῃ δὲν φθάνει;
Σε' ἀερί σηκώνεται
Γουμὸ γαταγάνι...
᾿Ωμένα τὸν ἀρπαξαν
Ἀπ' τ' ἄσπρα μαλλιά,
Τὸν σέρνουν ἀλύπητα...
Ὡ τρόμου θωριά!—

Σταθῆτε!—ἔνα γόγγυσμα
Θανάτου ῥοικίζεται!..
᾿Ωμέ τὸ κεφάλι του
Στὸ γῶμα πετιέται!
Ἐγδίκησι, ἐγδίκησι,
Μουχτάρ καὶ Βελλῇ...
Ὡ ποῖος τὰ κεφάλια τους
Κοιμένα κρατεῖ;

Ἡ γῆς ἐσκοτείνιασε
Ὁ ἄδης μουγκρίζει·
Τί τέρας τῆς κόλασις
Φρικτὰ φοβερίζει;
Ἄ! ῥίγνεται ἀπάνω μου...
Ἄ! μ' ἐπνίξε... Ἀλῆ...
—Ὁ χάρος τῆς ἀρπαξῆς
Τὴν ἄγρια ψυχή!

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Περὶ τῆς χρήσεως τῶν παγωτῶν.

Ἡ χρῆσις τοῦ πάγου καὶ τῶν πεπαγωμένων ποτῶν ἐν ὥρᾳ θέρους εἶναι ἀβλαβής, ὡσάντις ἡ χρῆσις δὲν καταντᾷ εἰς κατὰχρησιν. Τὸ ἐσπέρας εἶναι ὁ ἀρμοδιώτερος χρόνος πρὸς χρῆσιν τῶν παγωτῶν, ὅτε ἡ χώνευσις προέβη ἀρκούντως, ἢ καὶ εὐθὺς μετὰ τὸ γεῦμα. Τὰ παγωτὰ λαμβανόμενα ἐν στιγμῇ καθ' ἣν εἶναι τις ἐφιδρος εἶναι ἐπικινδυνότατα. Οἱ γέροντες, τὰ παιδιά καὶ οἱ λεπτῆς κράσεως πρέπει ν' ἀπέχωσι τῶν παγωτῶν, τοῦναντίον δὲ εἰσὶν ὠφέλιμα εἰς τὰ ῥωμαλαῖα πρόσωπα ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Τὸ αἰρινίδιον ψυχρός, τὸ προξενούμενον εἰς τὰ πεπτικά ὄργανα, παρακκολουθεῖ ἀντίδρασις ὑγιεινὴ ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀντίδρασις αὕτη δὲν συμβαίνει εἰς τὰ ἀσθενοῦς κράσεως πρόσωπα, διὰ τοῦτο παρ' αὐτοῖς τὰ παγωτὰ φέρουσι βλάβην.

1. Γούλιος Τυπᾶλδος.